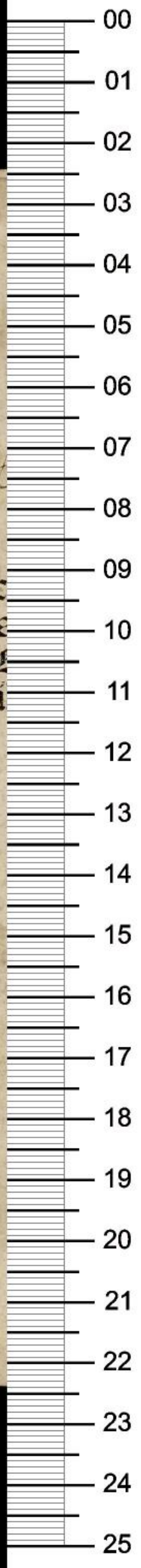
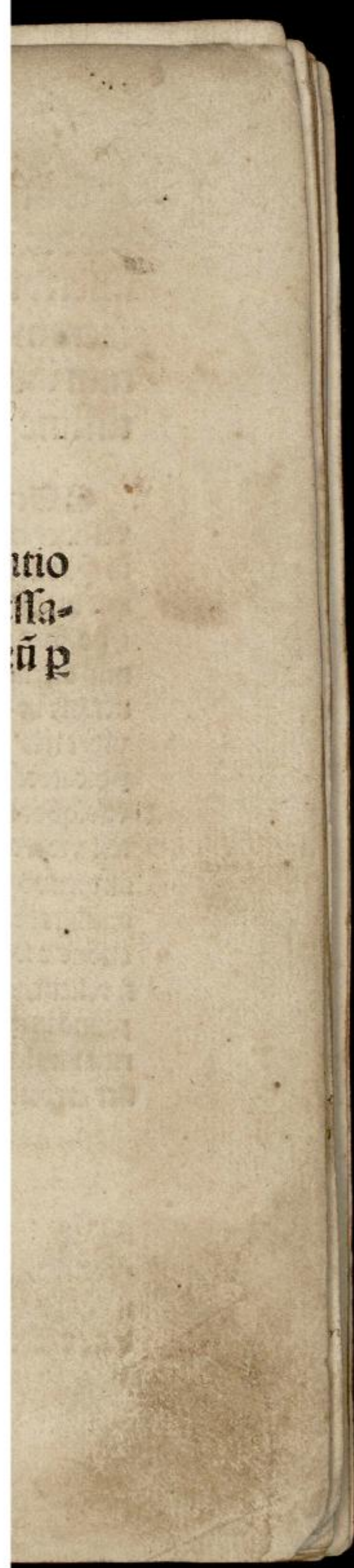
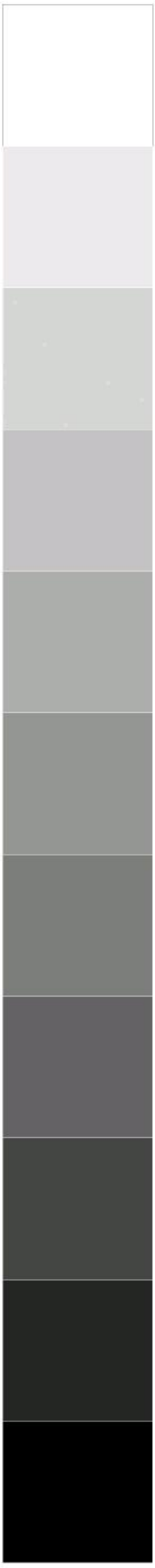

Spec
nibus
rijs. &
vti

00
01
02
03
04
05
06
07
08
09
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

atio
lla-
ū p

Augonius de S. Chano

Speculū ecclesie cū nouis additio
nibus nō minus vtilibus: q̄ necessa-
rijs. Et alius omniū sacramentorū p
q̄ vtilis tractatus.

Dominici Hugonis primi cardinalis ordinis
predicatorum tractatus perquam utilis: qui speculum
inscribitur. Cui subnectitur quoddam de omnibus
sacramentis breue compendiolum ad sacerdo-
tum instructionem pro salute animarum accomoda-
tissime compilatum.

Sed pro speculo vide librum intitulatum theologia naturalis.
vel liber creaturarum in capitulo. xxx. in quo inter cetera dicitur. Et quia
in ipso esse: est totus mundus. Et quicquid potest esse ideo quia
ipse intelligit suum esse: continue intelligit et vidit totum mundum et omnia
quae possunt esse. Et quia in suo esse sunt omnia simul: ideo omnia si-
mul intelligit et vidit et cognoscit per suum esse quod est speculum uni-
uersale in quo omnia sunt cognoscuntur. Et sic qui videt speculum
videt tria scilicet speculum et seipsum et transcentes. Et sic sacerdotes
predicatores et doctores multum possunt prodesse si sint quales debent
esse. quoniam sicut unusquisque habendo speculum in manibus suis po-
test videre maculam quam habet in oculo vel in facie: sic unusquisque
audiendo verbum diuinum poterit videre maculam quam habet in
anima id est peccatum. et istud est contra multos qui dicunt quod absque le-
ctione et sermone vel predicatione poterunt se scire vitare peccatum
si vellent. Sed isti videant Gregorium in primo dialogorum capitulo
primo in quo inter cetera dicitur. ne dum quisque similiter sancto spi-
ritu impletum presumit: discipulum hominis esse despiciat. et magi-
ster erroris fiat.

De numero
um vestium

tus fuit ipse
cerdos est ar
de tribuitur
randaz. i. su
apls ad eph
torum quo v
xxvi. Pro
vestimentum
alba qua sa
ecclesie sur
Roma. vii
videt non e
charitas. z
q. xiiij. ad q
tactus. De
xxij. Tert
cingulum. p
getia. s. de
hoc Esay.
tat flagell
quo sacere
designat.
do et virt
funem qu
Cōprehē
dicit ē sto

De numero ordine et significatione sacerdotalium vestium.

Rubrica prima.

Scit ap[osto]l[us] ad Ephe. vj. Induite vos armatura dei: ut possitis stare aduersus insidias diaboli. Hec armatura est vestis sacerdotalis significatua septemplicis virtutis representatua septē vestiu[m] xp̄i quibus indutus fuit t[em]p[or]e passionis. **P**rimū ergo vestimentū quo induitur sacerdos est amictus quo caput tegitur significās salutē que per fide[m] tribuitur. Et est fides s[ecundu]m ap[osto]l[um] ad hebre. xj. substātia rerū sperandaz. i. fundamentū argumentum non apparentium. De hoc ap[osto]l[us] ad ephe. vj. Saleā salutis assumite et representat illud coopertoriū quo velabant iudei faciem xp̄i dicentes Luc. xxi. et Mathei xxvj. Prophetiza nobis xp̄e quis est qui te percussit. **S**ecundum vestimentū quo tegitur corpus a sursum vsq[ue] ad deorsū est vestis alba qua sacerdos induitur et significat spem q̄ ex gratia prouenit ecclesie sursum et ex meritis ecclesie deorsum. De hoc dicit ap[osto]l[us] ad Roma. viij. Spe enī salui facti sum[us]. Et sic d[icit] Ro. viij. Spes q̄ videt non est spes. Et sic ait ap[osto]l[us] prima corinth. xiiij. spes. fides. charitas. etc. Sed pro temperantia vide Tho. sua secūda secunde q. xiiij. ad quartum vbi dicit q̄ temperantia fit circa delectationes tactus. Hoc representat vestem in qua illudit herodes christū. Lu. xxiij. **T**ertium vestimentum quo sacerdos induitur est corrigia vel cingulū. p[er] hāc significat iusticia cui[us] duo sūt brachia in se cōstrin-gētia. s. declinari a malo et opari bonū sic p[ro]ph[eta] in ps. xxxij. De hoc Esay. xj. Et erit iusticia cingulū lūboꝝ ei[us]. hec corrigia representat flagellū quo pylat[us] cecidit xp̄m. Job. xix. **Q**uartū vestimentū quo sacerdos induit[ur] est manipul[us] q̄ in leua ponit[ur] p[er] quē fortitudo designat. qua cōtra aduersa debellat. De hoc dicit ap[osto]l[us]. Fortitudo et virt[us] retrahēs impet[us] aduersitatis. Iste manipul[us] representat funem quo ligat[us] fuit Iesus a iudeis cōprehēsus. vñ Job. xvij. Cōprehēderūt et ligauerūt eū. **Q**uintū vestimentū quo sacerdos induit[ur] ē stola p[re]sbyteri orariū. i. stola diaconi qd̄ hēt duo brachia p[er] q̄

per amictu[m] fides significat

vestis alba spem significat

cingulū iusticia

manipul[us] fortitudo

stola designat prudentiam et temperantiam

Casula
significat
charitatem

dēda q̄ significant prudentiā z tēperatiā. vnde apls. ad Titū. ii. Sobrie z pie viuam⁹ in hoc seculo. Nec stola representat ligamētū quo fuit ligat⁹ Iesus ad colūnā. Sextū vestimentū quo sacerdos induitur est casula per quā significatur charitas. Nā sicut casula cōtegit cetera vestimēta: sic charitas cooperit multitudinē peccōz. Nec casula representat purpureū vestimentum: quo milites circū dederūt Iesū Johā. xij. Veste purpurea circūdederūt eū.

De accessu ad altare.

In numero ordine z significatiōe sacerdotaliū vestimētū nūc vidēdū est quōmodo ad altare accedēdū est. Dicitur enī. iij. regū. vij. q̄ Salomō fecit altare eneū. z in exo. xxxv. Moyses fecit labiū eneū de speculis mulierū in quo lauabant se sacerdotes in introitu tabernaculī. In labio eneo sonoro significatur cōfessio. In altari eneo. mētis amaritudo. In speculis mulierū: vite scōz cōsideratio. Sacerdotes vō anteq̄ ad altare veniāt p̄ cōfessionē se absoluāt. Per amaritudinē mentis se purgēt. per cōsiderationē vite sanctorū se informēt. De p̄mo Esaie. ij. Adū damini qui fertis vasa dñi. De scōdo in eplā ad cor. v. Expurgate vetus fermentū. De tertio ad hebre. xij. habētes deponam⁹ omne pondus vt nō circūdet nos pctm̄. Cū ergo venerit sacerdos ad altare vestimentis suis indutus inclinet se deuote dicendo orōnem.

Reus q̄ de indignis: dignos facis. de iniustis: iustos. de pctōrib⁹ scōs: mūda cor z corp⁹ meū ab oi cōtagiōne z sorde pci. z fac me dignū z strēnuū sanctis altaribus tuis ministrū: z cōcede vt in hoc altari ad quod indignus accedo meū votū atqz sacrificiū tibi sit acceptabile. mihiqz z oībus p̄ quibus offero te miserāte proficiat ad salutē. per christū dñm nostrū. Hanc orationē debet dicere cum silētio. z cū ererent se dicat. Cōfitemini dño. zc. Ego reus z indign⁹ cōfiteor deo. zc. Respondetur a choro z ministris. Adisereat tui op̄s. zc. Et post cōfiteor dicat sacerdos iterū. Adisereatur vestri. zc. Absolutionē. zc. Semp in vno loco ante altare stās dicat preces subsequentes. De⁹ tu conuersus vniuificabis nos. zc. O stēde nobis

zc. **D**ñe exaudi orationē. zc. **O**remus. Aufer a nobis quesumus
dñe cūctas iniquitates nostras: vt mereamur puris mentibus introi
re ad sancta sanctorū. Cū efferit se osculetur primo diaconū: z
postea subdiaconū dicendo. **H**abete pacis osculū vt apti sitis sa
cro sancto altaris dñi ministerio. Deinde osculetur tectū supra alta
re si habeatur. z si no habeat osculet altare in medio altaris. **S**e
quit tunc. **A**d uitorū nostrū in noie dñi. Qui se. **S**it nomen dñi
benedictū. **E**x hoc nūc. **H**oc peracto sequitur introitus misse: sed
qz dicit apls ad Titū. ij. **O**bscuro. zc. ideo pmo oportet fieri obse
crationes. **S**ecūdo orōnes. **T**ertio postulationes. **Q**ua to grāz
actiones. **S**ic apls prima cori. ij. **I**deo tota missa distinguit seu
diuidit in quattuor ptes. **P**rima pars misse est ab introitu vsqz
ad **T**e igitur. z hec uocatur obsecrationes. **S**ecunda a te igitur
vsqz ad pater noster: z hec uocatur orationes. **T**ertia pars est a pa
ter noster vsqz ad collectas: z hec uocatur postulationes. **Q**uarta
pars vsqz ad **I**te missa est: z hec uocatur gratiarū actiones. **D**e
prima parte misse dicendū est. **P**rimo eius initiū est introitus: z
hoc significat uaticinia sanctorū prophetarū z desideria patrū de
siderantiū filiū dei incarnandū: in cuius rei signū in prima dñica
aduentus dñi cantat ecclesia istū introitum. **A**d te leuau. et uersū
culū. **U**ias tuas. zc. cū **G**loria patri. zc. qd designat opera eorū.
Triplicatur aut introitus in diebus festiuis in laudem trinitatis.
Pro quo nota cap. consuluisti. de cele. mis. super particula excep
to die natiuitatis. ubi dicit glo. die natiuitatis dñi plures misse ce
lebrantur. de conse. di. j. nocte sancta. **E**t celebrantur tres propter
mysteriū. quoniā per illas tres representatur triplex status. s. ante
legem. sub lege. z status gratie. **Q**uoniā illa que cantat in nocte
representat statum qui fuit ante legem. i. ante legem scripture qm
omnes erant in tenebris. vnde dicit in missa illa pphetia. **I**no
pulus gentiū qui ambulabat in tenebris. **S**ecunda que dicitur in
auroza representat tempus sub lege: in quo iam incipiebant ex p
te scire peccatū: sed non plene ppter dicta legis prophetarū. **E**t
ido cantatur inter diem z noctem. **E**t dicitur officiū. lux fulgebit
hodie. **T**ertia dicitur in die: per quā designatur tempus gratie. s.

presenti. in qua dicitur officium. **P**uer natus est nobis. Et dicitur
semel in vigilia cum gloria in laudem incarnationis. de enim in diebus
alijs bis in laudem diuine et humane nature: quod in persona filij sunt
vnite. Sed sciendum est quod in quibusdam diebus festiuis deus itroitus perfecte.
et imperfecte. Primo perfecte: quod perfecte ecclesia deum laudat per
fecta laude. Secundo deus imperfecte. quod imperfecta est omnis laus
vite. Tertio modo deus perfecte: quod perfecta est laus patrie.

De Kyrie eleyson.

Equitur kyrie eleyson quod triplicatur propter laudem tri-
nitatis. Et primo deus ter kyrie eleyson in laudem patris. Se-
cundo deus spiritus eleyson ter in gloriam filij. et tertio deus kyrie
eleyson in honorem spiritus sancti. Dicit autem nouies propter nouem ordines
angelorum. Et est notandum quod tres lingue in missa deum laudant. scilicet gre-
ca latina hebreica. Greca est enim cum deus ter kyrie eleyson. kyrie. enim idem
est quod christus. cl. deus. leys. miserere nobis. unde kyrie eleyson tantum so-
nat. O christe deus miserere nobis. Hebreica lingua est alleluia quod allelu.
tantum sonat quantum laudare in latino. ya. inuisibile. et hec interpre-
tatio ponitur ab augustinus in glosa psalterij. Sed notandum quod alleluia a
diuersis doctoribus interpretatur diuersimode quam hieronimus ait.
alle. id est creatura. lu. id est laudet. ya. id est dominum. Ambrosius uero ait. alle. id
est lux. lu. id est virtus. ya. id est salua. Augustinus autem ait. alle. id est pater. lu. id est filius. ya. spiritus
sanctus. Gregorius ait. alle. id est altissimus leuat in cruce. lu. id est iuxerunt apostoli
ya. id est surrexit dominus. Alij autem dicunt. Alla. id est laus tibi domine rex eterne
glorie. Papias ait. alleluia. id est laudate et glorificate dominum. Amen
interpretatur fiat et hoc cum deus. pro omnia secula seculorum. Item interpretatur
vere. ut in euangelio. amen dico vobis. Latina lingua ut orationes
et hoc post kyrie eleyson.

De gloria in excelsis deo.

Equitur gloria in excelsis deo quod est laus angelorum et
sic cantauerunt in natali domini. Et debet dici in medio al-
taris. quod angelus qui pastoribus natiuitatem domini nuncia-
uit dixit. Luce. ij. Ecce euangelizo vobis gaudium magnum quod

De epistola.

Inita oratione sequitur epistola quae significat doctrinam apostolorum et eleganter precedit oratio, quae legitur. *Luce. x. Rogate dominum messis ut mittat operarios in messem suam.* Legitur enim epistola quandoque de epistolis Pauli, quandoque de cronicis, quandoque de actibus apostolorum et de apocalypsi, de parabolis vero Salomonis nunquam, et de prophetis nunquam, nec de quinque libris Moysi quae in illis promittebantur temporalia in cuius rei signum lectiones terminantur in grauem accentum. In nouo testamento spiritualia promittuntur et aeterna in cuius rei signum euangelium et epistola terminantur in accentum acutum. Et quia hic dicitur temporalia promittebantur sic *Esay. j. si precepta mea seraueritis bona terra comedetis, sed in lege gratiae dicit. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam aeternam. Job. vj.*

De responsorio.

Post epistolam sequitur responsorium: quod pertinet ad opera actiue vite, et bene congruit hoc nomen responsorium actioni: quia opera respondent predicationi. Vocatur autem a quibusdam graduale seu gradale: eo quod significat gradum virtutis iuxta illud. *Administrare in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia patientiam, in patientia pietatem, in pietate fraternitatis amorem, in fraternitatis amore charitatem.*

De alleluia.

Post responsorium sequitur alleluia, significans gaudium ineffabile quod ecclesia dei habet in laudem dei, post alleluia sequitur versus qui significat operationem: quae debet coniungi laudi quae deum non bene laudat: qui bene operari cessat. Alleluia reperitur cum neumate et significat laudem patrie, significat autem per consequentiam, id est per neuma. Unde in antiquis sequentijs sunt verba incognita: quia ignotus est nobis modus laudandi deum in patria. *De tractatu.* Notandum quod in diebus ieiuniorum sicut in quadragesima cantatur tractatus pro alleluia in quo notatur longa expectatio sanctorum patrum et iudeorum captiuorum afflictio designatur.

De euangelio

Dicit alleluia sequitur euangelium quod lecturus diaconus sumit librum de altari: in quo significat quod euangelium est verbum dei quod per altare significat secundum illud. Exo. xx. Altare de terra facietis mihi. Et dicit euangelium ab eu quod est bonum et gelos quod est nunciatio quasi bona nunciatio. Diaconus autem inclinatur ipsum super sinistram humerum: in quo significatur quod predicatio christi de gentili populo transit ad iudeam. Esay. xx. In diebus illis saluabitur iuda. In quibusdam locis crux precedit euangelium in signum quod predicator debet sequi crucifixum. Unde dominus dixit Petro. Sequere me. Johan. xxi. precedunt autem duo cerei: quia predicator debet habere noticiam utriusque testamenti. precedit etiam quibus unus: per quod significat quod Johannes ante christum missus est: et thurribulum cum thure: significat orationem cum deuotione: quam tunc maxime debet habere quilibet fidelis in audiendo verbum dei vel diuinum sermonem. Debet autem in alto legi: quia doctrina euangelij omnes alias debet precedere. Unde Aplos ad hebreos. vi. Lex vetus neminem duxit ad perfectionem. euangelium autem operatur salutem omni credenti. Sed notandum quod subdiaconus ferens puluinar ante diaconum in ipso facto representat quod dignus est operari mercede sua. Math. x. aplos. j. ad corin. ix. Si spiritualia vobis seminamus: non est mirum si temporalia vestra metamus. Quod autem subdiaconus librum et puluinar reportat: significat quod predicator debet in bono opere vitam suam deo offerre. Unde ad colosen. ix. Omne quodcumque facitis aut in verbo aut in opere: omnia in nomine Jesu facite. Diaconus autem volens legere euangelium primo salutatur populum dicens. Dominus vobiscum: in quo significat se orare pro eis ut dominus sit cum eis: in quo reddit eos attentos in audiendo verbum dei. Chorus respondet. Et cum spiritu tuo. Ac si diceret tecum sit ad dicendum. Deinde diaconus facit signum crucis in libro: ac si diceret crucifixum predico. Unde aplos ad corin. v. Non dicam me scire inter vos Jesum christum et hunc crucifixum. i. predicamus vobis crucifixum. Deinde facit crucem in pectore: ac si diceret crucifixum credo. Pro quo nota quod dicatur ad Roma. j. de paulo armario

sacrarū scripturarū. Et est q̄ paulus hebrayce grece latine dicitur
quiet⁹ ⁊ modicus sonat. Et ait beda super actus ap̄lorū cap̄. xvi.
q̄ Paulus āno passionis ⁊ resurrectionis xp̄i ad fidē venisse pro
batur. Tertio vero decimo anno post christi passionem apostolatū
gentiū cum Barnaba act. xiiij. ⁊ pauli vocabulum accepisse legit.
Pri⁹ enī vocabatur saulus a saule primo reg. xviii. persecutore. q̄
sicut ille David. s. saul: ita ille. s. Paulus ecclesiam christi est pro
sequutus. Quarto decimo anno iuxta conditum apostolorum ad
magisterium gentiū est profectus. Unde ap̄ls ad Cor̄. i. Non di
cā me scire inter vos nisi Jesum christum crucifixū. Tertio autez
facit crucē in fronte: ac si diceret: non erubesco crucifixum. Unde
apostolus ad Galat. vj. Adibi aut̄ absit gloriari nisi in cruce dñi
nostri Ihesu christi: Debet esse in alto ⁊ legi ad aquilonē q̄ pre
dicatur infidelib⁹. Unde Esa. xiiij. Dicam aquiloni. ⁊c. per hoc
significatur q̄ armati esse debem⁹ doctrina euangelica contra dia
bolū: per aquilonem significatū. Unde canticorū. vj. Surge aquila
lo ⁊ veni auster perfla ortum meū. glo. O aquilo. i. o aspera ⁊ fri
gida voluntas iudeorū per defectum charitatis: surge cū impetu ⁊
violentiā contra me. Et o tu auster. i. benigna ⁊ charitatiua volun
tas patris ⁊ simul cum aquilone ⁊ perfla ⁊ agita ortum meū. glo.
i. corp⁹ meū per mortem ⁊ passionem ⁊ fluant ⁊ spirent ⁊ emanent
aromata illius pervulnera flagellorū ⁊ clavorū ⁊ lancee in virtutē
⁊ efficaciam sacramentorū. Et sic nota q̄ in hac loquutione ex
plicatur spontanea volūtas xp̄i filij dei patris: que excitat volun
tatē patris ⁊ iudeorū vt surgant ⁊ veniant ad perflandū ortū eis.
Unde christ⁹ voluntarie ⁊ sponte se obtulit iudeis quādo dixit apo
stolis. Ecce ascendimus Iherosolimā ⁊ filius hominis tradetur
principibus sacerdotū ⁊ condemnabunt eum morte. ⁊c. Itē quan
do dixit iudeis quē queritis ego sum. Si ergo me q̄ritis sinite hos
abire. sponte se obtulit patri tunc quando dixit mathei. xxvij. Fiat
volūtas tua. ⁊c. Audientes debent enim stare quasi parati ad pre
lium pro fide christi seruanda. Pro quo vide capitulum layci de
vita ⁊ bone. cle. ⁊ sic est ibi stare ⁊ est ibi sedere. Stare est quando
aliquis est erectus. Sed sedere est quando facit sessionem.

Unde Luc. xvij. Qui non habet gladium: vendat tunicam et emat eam.
Item debent ponere baculos. q: dicitur Math. v. Qui percusserit te in
maxillam / prebe ei et aliam. Item aut pro amatoribus huius mundi re
cedere: q: dicitur Hier. xvij. Maledictus homo qui confidit in ho
mine. Item lecto euangelio debent se signare: ne diabolus a cordi
bus eorum semen verbi dei surripiat. unde in euangelio Luce. viij.
Vobis datum est nosse mysterium verbi dei. Postea illis qui sunt in
choro ostenditur clausus: q: sequitur ibidem. Ceteris aut in para
bolis. de sacerdote legitur. iij. malach. ij. Labia sacerdotis custodi
unt scientiam et legem exquirunt de ore eius. Et q: dicitur hic legem exq
runt de ore eius Malach. ij. p ampliori declaratione istius materie
vide quid dicat Grego. in suis pastoralibus cap. xv. Et inter ce
tera ponit ista. Labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem exqui
runt ex ore eius: q: angelus domini exercituum est. Hinc per Esayam
dominus admonet dicens. Esay. lvij. Clama ne cesses quasi tuba exal
ta vocem tuam. preconis quippe officium suscipit quisque ad sacerdo
tium accedit ut ante adventum iudicis qui terribiliter sequitur: ipse se
clamando gradiatur. Sacerdos ergo si predicationis est nescius:
quam vocem daturus est prece mutus. hinc enim quod super pastores
primos in linguarum specie spiritus sanctus insedit: quia nimirum quos
repleverit de se protinus loquentes facit. hinc Moyse precipit ut sa
cerdos tabernaculum ingrediens tintinabulum ambiatur ut videlicet
vocem predicationis habeat: ne superni spectatoris iudicium ex
silentio offendat. Scriptum quippe est: audiatur sonitus quando in
greditur et egreditur sanctuarium in conspectu domini et non morietur.
Sacerdos namque ingrediens et egrediens morietur: si de eo sonitus
non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis erigit si sine predi
cationis sonitu incedit. Apte aut tintinabula vestimento ei describuntur
inserta. vestimenta enim sacerdotis quid aliud quam recta opera de
bemus accipere: propheta attestante qui ait in psalmo. cxvj. Sa
cerdotes tui induantur iusticiam. vestimento itaque illius tintinabu
la inherent: ut vite viam cum sonitu lingue ipsa quoque sacerdotis
opera clament. Sed cum rector se ad loquendum preparat sub quan
to caute studio loquatur attendat ne si ad loquendum inordinate

rapitur. erroris vulnere corda audientium feriantur. Et cum fortas-
se videri sapiens desiderat unitatis compagem. i. coniunctionem
insipienter abscindat. Hinc namque veritas dicit: habete sal in vobis
et pacem habete inter vos. per sal quippe sapientia verbi designa-
tur. Qui igitur loqui sapienter nititur magnopere metuat: ne eius
eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus inquit
ad Romanos. xij. Non plus sapere quam oportet sapere: sed sapere ad so-
brietatem. plus vult sapere quam oportet sapere: qui illa que lex non
dicit servat. Hinc in sacerdotis veste iuxta verbum domini tintinabu-
lis mala punica coniunguntur vulgo granadas. Quid enim per
mala punica nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo pu-
nico vno exterius cortice multa interius grana muniuntur. sic in nu-
meros sancte ecclesie populos veritas fidei contegit: quos intus
diuersitas merito tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum
procurat: hoc quod iam premisimus per semetipsam veritas clamat di-
scipulis: habete sal in vobis: et pacem inter vos habete: ac si figu-
rate per habitum sacerdotis dicat. Mala punica in tintinabulis iun-
gite ut per omne quod dicitis unitatem fidei cauta obseruatione teneatis.
Prudendum quoque est sollicita intentione rectoribus: ut ab eis non
solum praua nullo modo: sed nec recta quidem nimie et inordinate
proferantur. Quia sepe dictorum virtus perditur: cum apud corda
audientium loquacitas incauta importunitate leuigatur. i. fit leuis.
Et auctorem suum hec eadem loquacitas inquinat que seruire audi-
toribus ad usum profectus ignorat. Unde bene per Moysen dicitur.
Vir qui fluxum seminis patitur: immundus erit. In mente quippe au-
dientium semen sequiture cogitationis est audire qualitas locutio-
nis: quia dum per aurem sermo accipitur cogitatio in mente generatur: un-
de ab huius mundi sapientibus predicator egregius semibreuius est voca-
tus. Qui ergo fluxum seminis sustinet: immundus asseritur. quia multilo-
quio subditus ex eo se inquinat: quod si ordinate promeret: recte prole
cogitationis edere in audientium corde potuisset: dumque incautus per
loquacitatem defluit: non ad usum generis: sed ad immundiciam
semen fundit. Unde Paulus quoque cum discipulum de instantia pre-
dicationis admoneret dicens. testifico coram deo et christo ihesu que

indicaturus est viuos ⁊ mortuos ⁊ per aduentū ipsius ⁊ regnū ei⁹
predica verbū iuxta oportune importune dicturus importune pre
misit oportune. Qd. s. apud auditorū mentē ipsa se sua vilitate de
struit. si habere importunitas oportunitatem nescit. Sed notēt ge
rentes curam animarū quid dicat *Lu. iij.* *Medice cura te ipsoz*
Sicut ait *Gre.* prima parte sui pastoralis. cap. ij. Quis autem co
gitationū vulnera occultiora nesciat esse vulneribus viscerū. *Hi*
mirū videt medicum spūalem multo subtiliorem debere medico
corporali: qui vt bene curet vitia multa peritia opus habet preser
tim vt vim pigmentorum spiritualiū considerans postq̄ ceteros
curare desideret circumquaqz regulas medicine cognoscat. Alio
quin si artis spiritualis imperitus ⁊ in se ipso ignorantie cōfessus
vulnerib⁹ alios mederi properet: audire non immerito merebitur
medice cura te ipsum. *Ad* magna quippe stulticia est vt idem *Gre*
gori⁹ ait. si aliqz alios mederi p̄perat: qz ipse in facie vuln⁹ portat
Et maxima plane dementia est vt inquit in pastoralis capitulo.
ij. dum hij qui nequaquā spūalia precepta cognouerūt cordis se
medicos profiteri non metuūt dum qui pigmentorū vim nesciūt
videri medici carnis erubescūt. Recte igit̄ cuilibet taliū dī. *Medi*
ce cura te ipm. Quos igit̄ medicos cordiū appellare ad p̄sens
melius conuenit q̄ curatores animarū ipis videlicet rectores eccle
siarū: quibus ille thesaur⁹ est traditus: pro quo non parcat de⁹ pa
ter: qui proprio filio non pepercit vt dī ad *Roma. viij.* Quib⁹ etiā
ille vulnerat⁹: qui incidit in latrones curand⁹ seruandusqz a *Sa*
maritano relictus est. *Lu. x.* *Unicuiqz enī ipoz dī. Curam illius*
habe. Et rursus de⁹ per prophetam. *Custodi virū istū: qui si lap*
sus fuerit: anima tua erit pro anima ipsi⁹. Porro dñs per *Eze*
chi. iij. ⁊ xxxij. capitulis conuinat̄ cuilibet curatori dicens. *San*
guinem ei⁹ de manu tua requiram: quasi dicat quia vita ⁊ mors
subditoz posita est in manus prelatorz. Unde dī *Judith. viij.* *Et*
vobis pendet anima illoz. ac itaqz sentētia cōmonitus quisqz pre
latorū ⁊ rectorū penset periculū sui regiminis. Sed pro ista mate
ria poteris applicare ei etiā aliqua de iure civili presertim secun
dū *Hart. in. l. contract⁹. C. de si. instru. in qua dicit qz si notarius*

nōn facit instrumentū sufficiens pro parte imperanti & iubenti: sed
taliter facit q̄ parti iubenti eueniūt aliqua damna respectu sue im-
peritie scilicet pro imperitia ipsius notarij scilicet quia fuit igno-
rans vel negligens in suo officio tunc pars lesa potest agere con-
tra notariū vsque quo ei satisfaciat notariū s̄ plane & plenarie de
omni iactura idest de omni damno ibi orto. Et sic vnusquisq; de-
bet habere sufficientiā sui officij per se assūpti: quā si nō habuerit:
tenebitur de oī dāno p̄ti lese: sic etiā ethico. tertio. Et pro ista mate-
ria vide Tho. sua. i. scde. q. lxxvj. ad secūdū. & lxxiij. ad quintū. ~
Ubi dī q̄ omnes christi fideles tenent scire tria. primo omnia que
spectant ad religionem christianā. Secūdo oīa q̄ spectāt ad bo-
nos mores. Tertio oīa que spectant ad officiū suū. Tho. vbi sup̄.
Et sic sacerdos artē doctrināq; discat spūalis curationis quatinus
in se ignorantie curare possit vulnera: & in subditoꝝ cordibus per
sanā doctrinā & salubrē penitentiā sciat sanare contagia delictorū.
Ne qđ absit dū sanandi regulas nesciat: & ad sanandum commis-
sos subditos festinet: iuste sibi subijci audeat de eis dē. Ad dīce cu-
ra te ipsū. Recte nanq; prelato ignorantī dicit: vt prius in se suffi-
cientem artem curandi spūaliū morborū habeat: quā emplastrū sa-
nandis vulnerib; adhibeat. Nā vt ait greg. i registro verecūdū ē
& dicere pudet q̄ sacerdotes ducatū arripiūt: qz exordīū religiose
vite nō nouerūt. Licet i qbusdā mysterijs catholicis ignorantia to-
lerāda foret: eo q̄ i plerisq; meli; est nephare q̄ curare. In qbusdā
etiā iuxta Aug. i li. de ver. dñi. Adeli; ē fidelis ignorātia q̄ teme-
raria sciētia. In ecclesiasticis tñ ministerijs ordinādis disponēdis
q; omnino dānabilis ē: de qb; ē illud v̄bū apli. j. ad cor. xij. Si q; s̄
āt ignorat ignorabit. i. re. pbabit. ordinis nāq; ignorātia quo vi-
delicet ordine qcqđ agēdū ē in ecclia cōturbat negotioꝝ naturam
formāq; meritoꝝ. nā statutis facere injuriā v̄l cōtraire nō ē itelli-
gere: s; errare vt iqt Ambro. sup bti immaculati. hic ē q̄ dñs requirit
suū prudētē quē cōstituit sup familiā suā. Math. xxiij. prudentē
dixero vt sciat quo ordine. quo sēsu. quo mō: quo sine: qcqđ geren-
dū sit. alioquin si cecus ceco ducatū p̄stet: ābo in foueā cadunt. ma-
thei. xv. & in capitulo. cū sit ars artium de eta. & quali. ordinan.

Et sic sit rector discretus in silentio. utilis in verbo. ne aut tacēda proferat: aut reticescat proferenda. nam sicut incanta locutio in errorem pertrahit: ita indiscretum silentium hos qui erudiri poterāt in errore delinquit. Sepe namq; rectores improvidi humanā amittere gratiā formidantes: loqui libere recta pertimescūt. Et iuxta veritatis vocem nequaquam iam gregis custodie pastores studio sed mercenariorū vice deseruiunt: quia veniente lupo fugiunt dum se sub silentio abscondūt. Hinc namq; per prophetam Esaye lvj. eos dñs increpat dicens. Canes muti non valentes latrare. hinc rursus querit dicens. non ascendistis ex aduerso nec opposuistis vos murum pro domo israel: vt staretis in prelio in die domini. Ex aduerso quippe ascendere est pro defensione gregis voce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die dñi in prelio stare est prauis decertantibus ex iusticie amore resistere. pastorē enī recta timuisse dicere quid est aliud q̄ tacēdo terga p̄buisse? Qui nimirū si pro grege se obijcit: murū pro domo israel hostibus opponit. hinc rursus delinquenti populo dicit. prophete tui viderunt tibi falsa z stulta nec aperiebant iniquitatem tuam: vt te ad penitentiam prouocarent. Prophete namq; in sacro eloquio non nunq̄ doctores vocantur qui dum fugitiua esse presentia indicant que sunt ventura manifestant. quos sermo diuinus falsa videre redarguit: quia dum corpore culpas metuunt in casum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantiū aperiant: quia ab increpationis voce cōticescunt. i. nihil proferūt. z est verbum neutrum. vt conticeo. ces. addendo co. fit conticesco. Clavis quippe apertionis est sermo correptionis quia increpando culpā detegit quā sepe nescit ipse etiā qui p̄petrauit. Hinc paulus ait. Ut potens sit exortari in doctrina sua: z eos qui contradicunt redarguere. Et sic dicitur malachie. ij. vt dictū est. labia sacerdotis custodiunt scientiam z legem requirunt ex ore eius: quia angelus dñi exercituū est. hec Grego. in sua prima pte pastoralis in capitulo. xv.

Sequitur credo in vnum deum.

Nunc incipit credo in vnū deū .in quo significat q̄ ea
debemus credere q̄ audimus in euangelio predicare.
Unde ap̄ls ad Ro. x. Fides ex auditu. auditus autē
per verbū dei. Postea vertit se sacerdos ad populū
monens eū ad orandū z dicit. Oremus in signū q̄ xp̄s dixit disci-
pulis suis. luce. xij. Orate. zc. Tūc incipit chorus offertoriū in
quo significat se consentire fidei z orationi sacerdotis. Post hoc
sacerdos volens ministrare accipit hostiā q̄ debet esse panis tritici
Unde versus. Hostia sit munda sit candida sitqz rotūda. Azima
de tritico sit integra dignaqz scripto. scdm qd̄ dñs cōparauit se gra-
no frumenti cadenti in terra. Job. xij. Item accepit vinū in signū
q̄ christus fuit pro nobis racemus in torculari crucis pressus. Un-
de in Esay. lxiij. Vestimēta tua sunt sicut calcantiū in torculari. de
inde accipit aquā q̄ in tanta q̄ntitate debet apponi vt a vino valeat
absorberi in signū q̄ ecclesia debet incorporari christo non christ⁹
ecclesie. Un̄ dicit Augu. Non mutabis me in te sicut cibū carnis
tue. sed tu mutaberis in me. In pane corpus christi designatur. In
vino designatur sanguis. In aqua populus representatur. vnde
aposto. ad philipp. iij. z apocalip. xvij. Aque multe populi multi.
Item per hoc qd̄ sacerdos post offertoriū lauat manus suas signi-
ficatur mūdicia mentis z corporis quā debet habere ministroz
tanti sacramenti. Unde Esay. j. dicitur. Lauamini z mundi esto-
te. Postea datur thus in quo significatur q̄ deuotionē debet ha-
bere homo in orando deū. Diere. xvij. Maledictus homo qui fa-
cit opus dei negligenter. Et sciendū est q̄ hec pars de qua dictum
est solebat in p̄mitiua ecclesia appellari cathecuminoz. Unde dia-
conus lecto euangelio solebat clamare. Erite cathecumini quia sa-
cerdos secretū incipit. z ratio huius fuit quia illi erant absqz sacramē-
to baptismi quod fundamentum cuiuslibet sacramēti ē. Et qz dñs
hic aque multe populi multi. sic apoca. xvij. z in cap. cum marthe
de cele. mis. Pro quo nota. q̄ hic fit comparatio per multas simi-
litudines z dicas vnā vt intelligas sicut semper fluunt aque z am-
bulant totū mundū in circuitu: ita ambulant populi. i. gentes: qm̄
alique gētes moriunt̄ z alique nascunt̄. z modo diues z modo pau-

per modo sanus: modo eger. modo diues: modo tristis. et sic genus humanum ita ambulat. sicut aque. sic glosant aliqui illum passum gen. i. super illa particula spiritus domini ferebatur super aquas. Sed alij doctores exponunt voluntas dei tanquam artificis ferebatur super aquas. id est super materiam illam disponens quod esset ex ea factum. sed aliqui volunt quod per aquas in sacra pagina intelligamus afflictiones et tormenta humana. Et sic forte posses dicere. aque multe. id est afflictiones et tormenta supple sunt populi multi.

Ist hoc dicit sacerdos inclinato capite ante altare. In spiritu humilitatis. et quod sumitur de. iij. Danie. Postea eleuato capite eleuatur versus altare et osculatur illud in signum quod per passionem christi reconciliati sumus. Postea vertit se sacerdos ad populum secreto dicens. Orate pro me fratres: et ego pro vobis et ibidem: ego pro te rogavi patrem meum in quo significatur ecclesiam fuisse de iudeis. Sacerdos dicit secretum quod est iuxta numerum orationum ante epistolam premissarum. Pro quo notandum quod in hoc passu sunt ponderande due particule. Prima in quantum dicit sacerdos. Secunda in quantum dicit numerum orationum. Quantum ad primam dicit sacerdos. scilicet datus sacrum dei. id est eucharistiam. Secundo modo dicit sacerdos id est datus sacrum de deo. scilicet predicationem. Tertio modo dicit sacerdos id est datus sacrum deo. scilicet orationem. Quarto modo dicitur sacerdos. id est datus sacrum deo. scilicet exemplum bone vite. Et dicitur sacerdos sacer duplex. quod est sortis electa a deo. De sacerdote loquitur in genesi sententia. di. xxij. Sed pro ampliori declaratione istius particule sacerdos facit illud cap. multi. di. xl. ubi dicitur. multi sacerdotes. pauci sacerdotes. multi nomine: sed pauci opere. Videte ergo quomodo sedeatis super cathedram. quia non cathedra facit sacerdotem. glo. scilicet venerabile vel bonum. Sed sacerdos cathedram. non locus sanctificat hominem: sed homo locum. non omnis sacerdos sanctus: sed omnis sanctus est sacerdos. Qui bene sederit super cathedram: honorem accipit cathedre. Qui male sederit. id est non seruato ordine iuris. Pro quo vide ea. quod dicuntur de usuris. xiiij. q. iiii. in quo dicitur hoc autem iure possidet quod iuste possidet: et hoc iuste quod bene. omne igitur quod male possidet alienum est. Et sic quod male possidet male utitur. id est abusus.

titur. Et sic fit mētio d e auaris: qm̄ auari nec prosunt sibi: nec ali-
cui alieno. p̄pterea q̄ habent pecuniā reseruatā. Et sic dicit nico.
ephe. v. Et d̄r auar⁹ idolatra. p̄mū qz sp̄e ponit in nūmo: sicut fide-
lis in deo. Scdm̄ qz indigentib⁹ res dei cōcessas sibi vsurpat: z si-
cut idolatra honorificētiā dei amat. Tertiū qz res inferiores amat
contra rationē: qm̄ oīa q̄ in mūdo cernim⁹ caduca sūt z vana. puer-
bi. j. Qui male sederit iniuriā facit cathedre. Ideoqz malus sacer-
dos: de sacerdotio suo acqrit crimen: nō dignitatē. In iudicio enī
sedes. glo. i. ad tui cōdēnationē. Si bene vixeris z bene docueris
populū instruis. si bene docueris z male vixeris: tui solius condē-
nator eris. nā bene viuendo z bene docendo p̄p̄m instruis quomo-
do viuere debeat: bene aut̄ docēdo z male viuendo: deum instruis
quō te debeat cōdēnare. Idē q̄cūqz desiderauerit primatū in terra
inueniet cōfusionē in celo: nec inter seruos christi cōputabit: q̄ de pri-
matu tractauerit. nec vnusqzqz eoz festinet / quō omībus alijs ma-
ior appareat: sed quō oīb⁹ inferior videat. qm̄ nō q̄ maior fuerit i ho-
nore: ille iustior est. s; q̄ fuerit iustior: ille erit maior. Nec Job. cri-
sosti. Quantū ad scd̄am particulā. s. de numero orōnū. dicēdū ē q̄
in p̄ordio ecclesie nascētis: tres tantū orōnes dicebant. S; sciē-
dū est q̄ qdā modū z ordinē excedētes i tantū orōnes multiplicant:
vbi auditoribus suis fastidiū generāt z tediū cū ecōtra dñs dicat
i euāgelio mat. vj. Cū oratis nolite mltū loq: sic ethnici faciūt. pu-
tāt in multiloqo exaudiri. vñ cū eū interrogassēt apli q̄r eēt orādū.
cui dixerūt. dñe p̄ceptor n̄r doce nos orare. q̄b⁹ ip̄e dixit: filioli mi-
cū oratis sic orabitis p̄ n̄r q̄ es i cel. Et sic ē notādū quō xp̄s redē-
tor n̄r cōpēdiosā orōnē edocuit ap̄los. s. p̄ n̄r q̄ es i cel. zc. Et inter-
p̄taf xp̄s vnct⁹. i. hñs duas naturas. s. diuinā z hūanā z sic ver⁹ de⁹
z ver⁹ hō. Nō orōnis formā seq̄ntes sacerdotes i missa: septenariū
numez nō excedāt. nā xp̄s septē petitiōib⁹: oīa corpis z aīe necessa-
ria cōphēdit. Quia vō de⁹ numero impari gaudet: sūope qdā obser-
uāt: vt ipares dicāt orōnes i missa / vel vnā / vel tres / vel quīqz / vel
septē. vnā p̄p̄ vnitatē sacri. Tres p̄p̄ mysteriū trinitatis. Quīqz
p̄p̄ qnqz partitā dñi passionē. septē p̄p̄ septē dona sp̄ūsci. Nec
Innocēt⁹ in libro sacroz q̄si in p̄ncipio. z incipit. Orōnes aut̄. zc.

Et sciendū pro supradictis q̄ primus beatus Petr⁹ missā anthi
ochie dī celebrasse. Dicit autē ea secrete: q̄ christus secrete orauit.
vt dī Math. xxvj. **W**ater mi si fieri potest transeat a me calix iste
Sinitis secretis sequit. Per omnia secula seclorū: in quo designa
tur: qd̄ post suscitacionē Lazarij xp̄s aperte predicauit. Post hoc
salutat populū dicens. Dñs vobiscū: ⁊ mouet mentes habere ad
diuina cum dicit. Sursū corda. postea dicit prefationē que sic ap
pellatur: quia precedit principale sacrificiū. Sunt autē decē prefati
ones canonice. Prima de trinitate. Secūda de natiuitate. Ter
tia de quadragesima. Quarta de cena dñi. Quinta de cruce. Sex
ta de resurrectione. Septima de ascensionē. Octaua de spiritussan
cti missione. Nona de beata virgine. Decima de apostolis. In fi
ne autē prefationis orat sacerdos: vt laus sua angelorū laudibus so
cietur. Chorus autē cantat, Sanctus. sanctus. sanctus. Ostendēs
se conformari angelis ⁊ sumit de Esay. vj. vsqz ad illū locū. O san
na in excelsis. quod sumit de math. xx. dicitur autē ter sanctus pro
pter personarum trinitatem. ⁊ semel dñs ppter essentie vnitatem.
quod est valde notandum. O sanna. i. obsecro salua. Sed p hac
materia facit magister sententiarū primo libro disti. ij. vbi inter ce
tera dicit. q̄ nec periculosi⁹ alicubi erratur: nec laboriosius aliqd̄ q̄
ritur: nec fructuosius aliquid inuenitur. Et quia dicitur hic superi⁹
in numero ipari. Nota qd̄ dicat. arist. methen. iij. ca. iij. ⁊ incipit.
Qualis autē. ⁊c. in. s. quod autē sup particula. Sed in trib⁹: ex quo
eliciunt aliqui q̄ deus ⁊ natura gaudēt in numero impari. Et hoc
pro tanto qm̄ res perficitur in tribus. s. i substantia. virtute. ⁊ ope
ratione. Et pro prefatiōib⁹ vide ca. Inuenimus has nouē. ⁊c. de
conse. di. j. Et pro declaratione quid sibi vult. Sursū corda. vide
capi. quādo autē stamus. de conse. di. j. vbi dicit sursū corda vt dñs
respondet plebs habemus ad dominū: nihil aliud admonemur q̄

deū debere cogitare **D**e secunda parte misse.
Iso de hac parte q̄ dicta est consequenter dicendū est
de secūda parte: q̄ secundū aplm̄ dicūtur obsecratiōes
Hec pars dī q̄z secretū ⁊ hoc ideo: q̄ in secreto dī.

Aliquando canon esse dicitur. quia ibi sunt mixta verba a sanctis patribus instituta. Aliquando dicitur sacrificium pro sui parte digniori. sacerdos incipiens. Te igitur: debet se inclinare ante altare significans quod Petrus inclinavit se dum prosperit in monumento. et sic inclinatus debet incipere. Te igitur. et sic precedenti parti continuatur. tu es sanctus dominus. igitur clementissime pater rogamus te per Iesum Christum filium tuum dominum nostrum. et cetera. ut benedicas hec dona: hec mueria: hec sancta sacrificia illibata. Dicuntur enim dona: quia dantur a superiori. Jac. ij. De datum optimum. et cetera. Adunera dicuntur: quia offeruntur ab inferiori vel mittuntur nobis. Sacrificia dicuntur: quia pro peccatis nostris offeruntur.

Fuit autem tres cruces super tria verba: et hoc multis de causis. Prima est ut in reverentiam trinitatis. cuius potentia fit conversio panis et vini. Secunda in figura triplicis unionis in acceptione salvatoris. Tertia in memoriam erunt crucifixionis. Prima fuit in voluntate persecutorum. de qua Mat. xxij. collegerunt pontifices. et cetera. secunda fuit in voce clamantium. de qua Mat. xxv. At illi magis clamabant crucifige eum. et cetera. Tertia fuit in crucifixione manuum et pedum de qua Lu. ij. Crucifixerunt eum. Sacrificia illibata. id est incorrupta: non quia substantia panis et vini non possit corrumpi: sed quia corpus et sanguis filii dei non possit corrumpi. ita quod substantia panis et vini virtute verborum transmutatur in carnem et sanguinem christi. unde ps. xv. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Terminatur autem hec pars canonis et incipit secunda imprimis ita oratur: secundum apostolum ad Tit. ij. scilicet pro nobis his que in sublimitate sunt posita. Oratur autem et pro principe spirituali et terreno. Spiritualis habet gladium veri verbi dei ad repellendos hereticos. Terrenus habet gladium ferri: ad feriendum contumaces. De his duobus dicit Luce. xxij. Ecce gladii duo hic sunt.

Sequitur tertia pars hec. Ademento famulorum tuorum et cetera. in qua oratur pro vivis: in qua oratione debet orans attendi per ordinem charitatis. primo vero orat sacerdos pro patre et matre. secundo pro parentibus spiritualibus. tertio pro seipso et pro amicis suis vivis nominatim. quarto quidem pro absentibus. quin

to autē pro omni populo christiano. Nec nimis orare debet ne ge-
neret scandalum in plebe. qz dicit Math. xvij. Ne hoi illi per quez
scandalū venit. Nec nimis scito debet percurrere: qz non debet of-
ferri sine sale. i. sine discretione z deuotione. Nec sunt verba scoti q̄
stione penultima quolibetozz arti. ij. quasi circa finem. De modo
quē debet obseruare sacerdos in memento sue misse tam pro uiuis
q̄z pro defunctis. Digneris dñe oblationē istam specialiter accep-
tare pro illis quibus nosti me specialiter teneri offerre: z in eo gradu
in quo nosti me teneri pro eis. Et si in speciali tenetur ad aliquem
vel ad aliquos. tutius est q̄ sub conditione oret si tibi placet dñe.
Sed aliqui dicunt q̄ sacerdos debet facere memoriam ordinate:
s. primo oret pro illis qui sunt maiori charitate diligendi: et qz or-
dinata charitas incipit a se: ideo sacerdos primo facit memoriam
sui ipsius cogitando tantū mente vel exprimendo vt. s. deus sui mi-
sereatur z dimittat peccata z tribuat gratiam. Deinde oret p pa-
tre z matre parentibus z fratribus atqz sororibus. Tertio pro be-
nefactoribus. Quarto pro inimicis z persecutoribus. Quinto pro
infidelibus vt conuertantur ad fidem. Et hoc quidam faciūt eis
dispositionem in mente satis pulchram facientes talem memoriā
ad similitudinem ordinis casuum: quozū primus est nominatiuus
in quo sui ipsius recordatur sacerdos. secundus genitiuus. z si-
gnat genitores. s. parentes. tertius datiuus. z signat datorem vel
benefactorē. quartus actiuis: z signat accusatorē vel inimicū. quin-
tus uocatiuus: z signat uocādos ad fidē. sextus ablatiuus: z signat mor-
tuos a nobis ablatos: z de istis fit mētio in sc̄da memoria. sed qua-
re primo pro uiuis q̄z pro mortuis oramur? Respōsio dīd̄z: qz uiui
sunt in maiori piculo: qz possunt dānari. Sz mortui autē p quibus
oratur. sūt in purgatorio: s̄ q̄b̄ nō timeēt. z sacerdos de ista mēoria
d̄z se cito expedire p̄p̄ distractionē mētis z euagationē. nō sic qdā
faciūt dormitātes i tali mēoria: ita q̄ q̄z pplares recedūt a missa te-
dio victi z sic est scandalū z p consequēs fugiendū.

Et q̄ quarta ps. s. Coicātes i q̄ fit mēoria sc̄ozz ap̄lozz z m̄m
solū istorū qz eū hoc sac̄m sit sac̄m amoris in huius sac̄i

mysterio debet fieri solū memoria de illis in quib⁹ apparuit signū
veri amoris. in aplis aut apparuit p abiectiōē tēporaliū. in mar-
tyribus per corporū tormenta. de primo Math. xix. Ecce nos reli-
quim⁹ oīa. de scdo dī sapiē. iij. z si corā hoīb⁹ tormēta passi sūt. zc
Terminatur aut hec pars p dñm nrm. sicut enī per filiū oīa facta
sūt: ita per ipsū oīa debent esse reparata. Et terminando nō debet
dici amen secūdū quosdā: qz angeloz chōr⁹ secūdū quosdā sacro
mysterio assistens respondet. amen.

Equitur quinta pars. s. hanc oblationē acceptabiles
benedictā. zc. benedictā dicit. qz a deo spūaliter bene-
dicitur virtute ptus fructus vginis Marie. Itē per
istā hostiā. benedictionē celestē assequimur. Rationa-
bilē dicit: qz in illa acceptamur deo. Sūnt aut quinqz cruces.
Prīa sup bñdictā. Scda sup ascriptā. Tertia sup ratā. Quarta
sup corpus. Quinta sup sanguinē. Tres pme sūt cōes pani z cali-
ci. q̄rta appropriat pani. q̄nta calici. Tres prime significāt tres di-
es: qbus dñs p̄dicauit post dñicā in ramis palmarū. vel triduum
quo xp̄s sepultus genit. vel tria loca corporis in qbus xp̄s passus est
s. man⁹. pedes. z latus. due v̄o sequētes signāt q xp̄s passus est in
corpe z aīa. vel hec fiūt in signū q xp̄s habuit quinqz vulnera.

Est hec incipit sexta ps ibi. Qui pridie. zc. In q̄ sunt
multa notabilia z diligēter attēdenda. Prīmū est qz
dicit. Qui pridie anteq̄ pateret. Cōmunio sacri cor-
poris z sanguinis dominici die cene post comestionē
agni paschalis fuit signū q sacramenta legalia vmbra erāt. hec
autē veritas: z adueniente veritate: debent cessare vmbre. Itē hoc
sacramentum institutū fuit cum christus ad passionē voluit ire vt
mentes aploz firm⁹ informaret: z vt causa vltimo addita melius
memorie commendaretur. Secūdū notabile est qd dicit. Accepit
panem z tradidit eis sacramentum corporis sub specie panis z vi-
ni non sub specie agni: ne iudaizare videamur de more legali a-
gnum offerentes. Tertium notabile est quod dicit. Eleuatis oca-
lis in celum. Per hoc enī q xp̄s in celum leuauit oculos: nobis

insinuauit se habere a p̄re qcqd̄ hēt: z qđ in p̄ncipiō operū n̄roz
debemus oculos mentis dirigere ad d̄m tanq̄z ad actorē omniū
bonorū operū. Quartū notabile est qđ dicit *Gr̄as* agens deo pa-
tri qui ip̄m incarnari misit z qui per ipsum mundū redemit z q per
ip̄m mortem nostrā z causam mortis destruxit. Quintum notabi-
le est qđ dicit. *Benedixit*. benedixit enī benedictiōe celesti z virtu-
te verbi. qz conuertit substantia panis in substātiā corporis chri-
sti. z substantia vini in sanguinē xp̄i virtute verborū. Sextū nota-
bile ē qđ dicit *Fregit*: qz sic confecit virtute istorū verborū. *Hoc*
ē enī corp⁹ meū. prius est panis fractio q̄ cōuersio. ergo d̄s pri⁹
fregit q̄z cōsecrauit. sed ecclesia prius consecrat q̄z frangat. ergo alia-
ter facit q̄z xp̄s. in hoc ergo delinquit quod absit. Alij dicunt q̄ be-
nedixit prius z fregit postea dicendo hec verba. *Hoc* est corpus
meum. z tunc fregit illud: z ita prius fuit fractio q̄z conuersio. z sic
obuiatur ergo ecclesia delinquit. Sed dicendum est qđ ecclesia nō
delinquit: quia christus post benedictionem z conuersionem fre-
git licet ordo verborum aliter sonet. Septimū notabile est qđ dicit
Accipite z manducate: quo figuratur duplex manducatio scilicet
sacramentalis z sp̄ialis. In sacramentali percipimus corp⁹ chri-
sti. In sp̄iali vero incorporamur mystico corpori xp̄i quod est eccle-
sia sacramentalis. Comestio est bonorum z malorum. spiritualis
est tantum bonorum. *Prima* non proficit secundū quod dicit a-
postolus ad *Cor̄. xj.* Qui manducat indigne corp⁹ meū z sangui-
nem bibit: iudiciū sibi manducat z bibit. ille autē indigne recipit:
qui sacramentaliter z non spiritualiter recipit. Sacramētalis mā-
ducatio est significata per hoc qđ dicit manducate. Spiritualis p̄
hoc quod dicit accipite hoc est enim corpus meū. z quicquid de-
mōstratur p̄ hoc pronome hoc. aut est corpus / aut panis. nō panis
quia sic false diceretur: hoc est corpus meuz. Item non corpus:
quia non sunt adhuc verba dicta: virtute quorū fit transsubstantia-
tio. Solutio quidā dicūt de quib⁹ fuit mḡ petr⁹ māducator siue
comestor qđ qñ totū dictū ē: totū factū est. totū dico hoc est corpus
meū. z pōt poni tale exēplū. qui dicit litt⁹ p̄ se: solū litt⁹ intēdit: z q̄
dicit aratur: arare intēdit. Sz q dicit litt⁹ arat: aliū sc̄sū intēdit. s.

opus perficitur. A simili qui dicit hoc est nō fit transmutatio. Si
militer qui dicit corpus per se: adhuc non fit transmutatio. sed qui
dicit totū insimul. s. hoc est enī corpus meū. tūc fit trāsmutatio. di-
co tamen qz aliud est nomē vel verbū: z aliud est esse dictū sicut di-
cit Aristoteles in scdo topicorū qz aliud est significare z aliud est di-
cere. hoc nomen homo significat hominē dicere aut consignifica-
re. i. cū alio significare. Unde dictio est inquantū dī aliquid de ali-
quo vel cum alio. vnde dictio est perfecta constructionū ordinatio
Unde cum illud pronomen ponit per se: nō est proprie oīo: sed est
compositio in oratione. Unde non oportet q̄rere demonstrationez
huius pronominis vt pronomē: sed vt dictio. Unde cū in p̄nūcia
tōe hui⁹ pronois hoc sit panis: tū nihilomin⁹ demōstrat illud: qd
tota oīo facit. s. vez corpus xp̄i. qd ibi est: qm̄ tota oīo dicta est: sic
ergo quādo totū dictū est: totuz factum est: idest corp⁹ xp̄i verū est.
z ibi sub specie panis z vini totus christus est. sed corp⁹ xp̄i ibi est:
per conuersionē alias per conerionē. sanguis per conuersionē: aīa
p̄ cōiūctionē. deitas per vnionē. sed deitas in persona filij. persona
enī p̄ris ibi nō est. nec p̄sona sp̄ssci: qz nō sūt vnite hūane nature:
cui⁹ vnionis rōe dī ibi esse deitas. Sola enī p̄sona filij vniuit hūa-
nā naturā. vnde persona filij ibi est. Deitas aut̄ ibi est tota integra
z perfecta per essentiam / potentiā. non per presentia sicut in omni
creatura: tamen nō sunt ibi sub sacramēto z rōe sacramenti pater z
sp̄ssanctus in persona. sed sola persona filij ratione predicta. Sz
p̄ ista materia vide viā par. quasi in principio in. s. de⁹ ē vbiqz. zc
Sequit̄ simili modo. zc. in qua clausula sūt multa notabilia eodē
modo quo in primo. Dicit̄ aut̄ in eadē clausula. hic est enim calix
sanguinis mei. zc. virtute quorū verborū fit conuersio vini in sāgni-
nem xp̄i in calice sub specie vini. sed sanguis per conuersionē alias
per conerionē. corpus p̄ conuersionē. aīa p̄ cōiūctionē. deitas per
vnionē. Sed queritur si sit sacramentū si nō apponatur vinū. Ad
quod dicendū qz sic. sed non plenū sacramentū: quia sub specie pa-
nis est sacramentū corporis tantū. sed si aliquis obmitteret vinum
scienter ad inducendum forte heresim: non esset sacramentum. Si
autem aliquis per obliuionem vel negligentiam dimiserit vinum

debet reincipere a sili modo . 7 prius ponere vinu. Dicunt tamē alii
qui q̄ minus malū ē scandalū generare: q̄ veritatē tantī sacramē
ti p̄mittere: sed nō debet dimitti veritas propter scandalū. Sed
pro v̄itate vide viam para. in l̄ra. c. ij. in sed redeūdo. Sed pro
scandalo vide viam para. in l̄tta. l. j. Nam si vinum non apponat
in quo intelligit veritas: non potest vere dici hoc sacramentū com
munitio corporis 7 sanguinis. 7c. Sed si non apponat aqua: nō idō
est min⁹ sac̄m: s; illi q̄ eā dimittūt p̄ obliuionē: peccant venialr. q̄
p̄ negligentia mortaliter: 7 graue est ad corrigendū. sequit̄ noui 7
eterni testamenti: qz ex effusione sanguinis xp̄i: testamentū accipi
m⁹ eterne hereditatis. De hoc testamēto d̄ Lu. xxiij. Dispono vo
bis regnū sicut disposuit mihi pater vt edatis 7 bibatis sup men
sa meā in regno meo. **S**equitur mysteriū fidei: qz sine fide nō fit hoc
sac̄m: qz sine fide nō pōt aliq̄s plene intelligere hoc sac̄z. Sequi
tur quotienscūq; feceritis in mei mēoria facietis. i. in mēoria mee
passionis 7 mortis. vñ Pau. ad Cor. x. Quotiescūq; corp⁹ xp̄i
manducaueritis 7 sanguinē ei⁹ biberitis: mortē dñi annūciabitis.
Notādū est q̄ illa crux q̄ fit super panē cū d̄ Benedixit fregit: si
gnat q̄ xp̄s passus est in aīa. vñ tot⁹ passus est scdm aīam 7 corp⁹
vt totū hominem redimeret.

Egitur septima pars. Unde 7 memores. in cui⁹ p̄nci
pio d̄ btē passionis. Et debet sacerdos manus extē
dere ad modū crucis. 7 sequitur necnō ab inferis re
surrectiōis. 7 tūc d; illas parū erigere: in signū q̄ xp̄s
inuit⁹ leo resurrexit a mortuis. Seq̄t tertiū s; 7 i cel⁹ gliose ascēsi
ōis. 7 d; tūc illas erigere i signū q̄ de⁹ 7 hō ascēdit i celos 7 sedet
ad dexterā dei patris. i. ad eq̄litate. Seq̄t hostiā scāz. hostiā purā.
hostiā imaculatā. panē scūz vite eēne: 7 calicē salutis p̄petue. D̄r at
christus hostia pura: quia conceptus ē sine peccato. Dicitur autē
panis vite eterne: qz refectio angloz. Calix salutis p̄petue: qz xp̄s
refectio est vel affectio hominū. Potest autē aliter exponi vt dicat
hostia pura: qz xp̄s oblatus est vt nos liberaret de feditate origina
lis peccati. Hostia sancta: qz vulneratus est vt perficeret sacramē
ta: quib⁹ sc̄ificat̄ ecclesia. Hostia imaculata: qz mortuus est vt nos

liberaret a morte eterna. **P**anis vite eterne: qz est nostrū viaticū
quasi via. **C**alix salutis perpetue: qz est refectio inebrians patrias.
Sūt aut quinqz cruces super hostiā. tres prime debēt sup vtrāqz
speciē fieri. q̄rta sup speciē panis. quita sup speciē vini. Quinqz at
sūt cruces in sūma: qz qnqz fuerūt effusiones sanguinis xpi. Pri
ma fuit in circūcisione. **L**uc. ij. scda in sudore. **L**u. xij. tertia in fla
gellatione. quarta in crucifixione. quinta in lateris lanceatione.

Sequit octava pars. s. **S**upqz ppitio. **z**c. **E**t sūt i ista
pte due clausule. In p̄ma sūt dno notabilia qz ibi no
mināt tres ptes veteris testamēti. s. abel. abrahā. mel
chisedech. in qb^o sacm altaris p̄figurāt. In scda clau
sula d̄r per manus angeli in sublime altare tuū in conspectu diui
ne maiestatis tue. **E**t exponit verbū istud tripliciter. **P**rimo sic.
Oipotens iube hoc. i. panē transmutari in sublime altare tuū. i. in
corpus z sanguinē filij tui: qz corp^o dictū est altare scdm illud. **A**l
tare de terra facietis mihi. **S**eqtur per man^o angeli tui. i. per opa
tionē filij qui dicit^o est angelus **E**saye. **M**agni consilij angelus se
cū dū litterā. **S**ecūda expositio est talis. iube hoc. i. corpus xpi my
sticū. i. per eccliam militantē preferri z associari in sublime altare. i.
in ecclia triumphante q̄ d̄r scd̄z illud **L**euitici. ignis in altari meo
semp ardebit seruore charitatis in ecclia triūphāte z hoc per man^o
angeli tui. i. per operationē z virtutē filij tui. **T**ertia expositio est ta
lis. **O** tu deus hec vota z ōrōnes iube perferri. i. p̄sentari in subli
me altare tuū. i. in presentia curie celestis z in cōspectu diuine ma
iestatis tue z per manus angeli tui. angeli enī vota n̄ra offerūt deo
vñ **T**hobie. xij. dicit raphael ad thobiā. **C**ū orares obtuli ōrōnes
tuā d̄no. In fine aut dicit. **C**orpus z sanguis. **E**t sit vna crux sup
corpus z alia sup sanguinē. **P**rima signat martyriū xpi. **S**ecun
da signat martyriūz sanctorum.

Sequit nona pars. i. **M**emēto. in qua oratur pro de
functis. z in eodē ordine orādū ē in hoc memēto sic in
alio. In hoc orat^o pro defunctis: in alio p̄ viuīs. **S**
notandum qz triplex est loc^o refrigerij lucis z pacis.

locus enī paradisi dī locus refrigerij ppter ardorē ignis inferni z
purgatorij. vñ ps. lxx. Transiuim⁹ per ignē z aquā. Dī locus lu-
cis cōtra tenebras inferni: de qbus Adatbe. xx. Aditite eū in tene-
bras exteriores. Locus pacis dī. ppter tranqllitatē mētis: q̄ est ibi
cōtra vermē cōsciētie eoz q nō erūt. vñ Esay. lxxvj. dī. vermīs eoz
non morietur: z ignis eozū nō extinguet. Sed qz hic sit mentio de
penis oportet vt prius aliquid dicamus de peccatis. Primo que
dicant peccata venialia: z que mortalia. Secundo quid sit pec-
catū mortale. Tertio cuius ponderis sit peccatū mortale. Quar-
to dicemus de remedio peccati mortalis. Quinto dicemus in qua
ciuitate habitabunt decedentes in peccato mortali. z in qua dece-
dentes in statu grē. Quantū ad primū pro exordio nre expositio-
nis sciēdū q aristo. ethi. vij. ca. vj. quasi in fine dicit. milies enī plu-
ra mala potest facere homo malus q̄ bestia mala. Sed pro decla-
ratiōe materie presētis dabitur que dā regula generalis ad cogno-
scēdū peccata mortalia z venialia: q̄ talis erit. Peccatorū alia cō-
mittūt citra rōnē / alia vero vltra ratiōnē. Peccā q̄ cōmittūt citra
ratiōnē: oīa sūt venialia. i. digna venia. qd accidit qū sensualitas ē
subiecta ratiōi: z sic durāte tali dñio etiam si isurgat sensualitas vñ
appetitus dī homo: homo ethi. j. Et sic reperiuntur q̄ plurima re-
media pro peccatis venialibus. s. iunio pectoris. oratio domina-
ca. aqua benedicta. cōfessio generalis. benedictio episcopalis. audi-
tio misse z alia huiusmodi. Si peccata cōmittantur vltra ratiōnē
i. in tantū q ratio sit subiecta sensualitati vel appetitui: omnia erūt
peccata mortalia z tunc committens tale peccatum: non dicit ho-
mo interior vt dicebat propheta in ps. lxxij. Homo cū in honore
esset nō intellexit: cōparat⁹ est iumētis insipientibus: z similis fact⁹
est illis. Et dicunt peccata mortalia: qz sunt digna morte eterna.
contra q̄ operatur cordis contritio. oris confessio: z operis satisfac-
tio: de quib⁹ deo dāte aliquid dicetur suo loco. Pro quo sciēdū
q in peccato mortali cōsiderāt septē vel octo. s. act⁹ peccati. culpa. offēsa.
macula. reatus. tenebra. pena. z promitas ad malū: z oīa ista ponū-
tur in quolibet peccato mortali: presertim in peccato cōmissionis.
De primo pz sicut in occidere z fornicari: qd est act⁹ positivus. s.

vulnerare hominē: z tangere feminā carnaliter: q act⁹ absolute in se nō sūt boni nec mali. s; efficiūtur boni vel mali p circūstantias. Et q; dī hic actus in se nec sunt boni nec mali. Pro quo nota q; bonitas vel malicia est in actu humano. Actus humanus est qui principiatur ab intellectu z appetitu scdm p̄m ethicoꝝ. vj. vbi dicit q; tria sunt dominatiua actus: z ita ergo in actu interiori est bonitas vel malicia: q; actus exterior sine interiori actu quantūcūq; nocius sit nec bonus nec malus est. sic Ambrosi⁹. Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Sic z Augusti. z omnes sancti doctores dicūt peccatū ideo peccatū quia voluntariū. quoniā si nō voluntariū non est peccatū. sic episcopo. abulen. ero. xx. super particula memento vt diem sabbati sanctifices. Et sic ad Gala. j. dī. Caro cōcupiscit aduersus spiritum. A principio igit in homine postquaz primi parentes errarunt est pugna in homine propter passiōes appetitus sensitui repugnantes intellectui. Unde si virtus intellectiua predominatur z obtinet in regulando appetitū sensituum: qui motus z victoria est naturalis. vt inquit P̄bus. ij. de anima tractatu de motu z mouente. Et est quēadmodū si sphaera superior mouet inferiorem tunc homo habet in se pacem z virtutem. Et si p contrariū fieret. s. q; appetitus vel sensualitas superaret intellectum z rationem: qui motus esset contra naturam. z esset homo in se ipso dissonus z in guerra z male composit⁹ atq; viciosus. sic ista probant in cap. j. de sacra vntione. vbi dī. cuius pars superior ratio est inferior sensualitas. Et Prosper ostēdit de vita contemplatiua dī dicit. dominetur viuens ratio: subijciatur corpus anime. z animus deo. sic implicita est hominis perfectio sic de peni. di. ij. in cap. corpus nostrū. z di. iij. in cap. in salicib⁹. Et sic virtutes z vicia faciūt distinctiones in hominibus. Et sic qui faciunt opera dei sunt filij dei. Et qui faciūt opera diaboli sunt filij diaboli. sic Jo. viij. eius filius appellaris cuius opera facis. Secundū quod est in peccato est culpa. Et est culpa quedam priuatio debite rectitudinis in actu. s. ad hoc qd; aliqs actus esset bonus moraliter dz hīe circūstantias bonas regulātes eū: q; bns si careat erit malus. Tertū in p̄cō est o ffēsa. nā qm̄ quis peccat: recedit a deo contemnendo

eū z legē suā: z adherendo cuidā bonō creato qđ hō p̄pōit deo: z
in hac adhesionē de⁹ offēditur. s. p̄p̄t aliquā rē minorē se cōtemna
tur. Quartū est macula de isto p̄cō loq̄tur m̄gr̄ sētē. iiii. di. xiiij. ca.
j. vbi dicit qđ añ penitudinē cordis. p̄ctōr̄ habet maculā z fetorē
peccati: z ista ē deformitas qđā in aīa n̄ra v̄l imūditia large dicta:
z est in aīa scđm qđ in aīa est imago dei. Et est macula vel defor
mitas pulchritudinis p̄us habite et nunc debite inesse sic in corpe
hūano qđ adornatur vestib⁹ circūdatib⁹ illud: qbus si hō careat: ē
deformis z male apparēs: z nō ē illa deformitas nisi carētia vestiū
vel ornat⁹ necessarij ita ē in aīa n̄ra: nā i ip̄a est imago dei natura
liter z pulchritudo sua extrinseca est gr̄a vel charitas: quā cum ha
bet: pulchra videtur: sicut homo vestit⁹. Si autē caruerit illa: erit
deformis sicut homo nudus: z hoc est in quolibet peccato mortali:
quā per quodlibet tollitur tota charitas z gratia dei sic magister
sententia libro primo z quarto. z in pluribus alijs locis eiusdem li
bri. Vel potest macula accipi pro quadam immundicia figurate
sumpta. nam sicut quis tangit aliquam rem immundam: polluitur
actualiter: z postquāz cessauerit actualiter tangere: z cessat actua
liter pollui manet tamen semper pollut⁹ vsquequō lauetur. ita q̄n
do quis auertens voluntatem suam a deo: applicat se alicui rei cre
ate: qua vult frui: dicitur pollui actualiter voluntas per actualē
conuersionem z adhesionem ad illam rem. Et cessante illo actu:
cessat ista voluntas actualiter pollui: manet tamen polluta quous
qz per penitentiam abstergetur illa immundicia relicta. Sicut
enim qui tangit morticinium vel aliquid immundum: ita pollutus
est post actū vsquequō lauetur: sicut fuit dū tangeret: ita post actū
peccati polluta remanet anima sicut fuit in ipso peccati actu: qz ita
est longe a deo per dissimilitudinem qui est vita z munditia men
tis sicut fuit dum peccatum ageret: ipsa etiam dissimilitudo in ani
ma est elongatio a deo quod est valde notandū z timendū quā
liter elongatio fit a deo: que dicitur macula a qua purgatur in pe
nitentia. Quintū in peccato est tenebra. z hoc assignat magister sē
tentiarū. di. xiiij. Sed queritur. q̄ sit illa macula z que sūt ille te
nebre exteriores: a quibus deus animam purgat. z respōdet magi

ster dicens de tenebris et interiori caligine: satis facile est responde-
re. cum enim quis mortaliter delinquit et gratia virtutis priuatur si qua
precessit et naturalium bonorum patitur lesionem. unde intellectus obtunditur:
et totus homo interior obtenebratur: et ita quadam caligine mens ob-
noluitur: quae caligo peccati pena est. sed sanctus Thomas dicit maculam et tene-
bras in peccato idem esse. sed macula vocatur: in quantum est priuatio
gracie vel decoris. Tenebra autem in quantum est obstaculum quoddam ut in im-
positum ipsum peccatum ad non recipiendum gratiam et dei claritatem. sextum est
reatus et idem est quod obligatio: quia reatus a reo dicitur: et ista est in quolibet
peccato siue originali / siue actuali / siue mortali / siue veniali: et insur-
git ex lege dei. nam sicut in legibus humanis cauetur quod occidens
hominem aut vulnerans: tali pena plectatur. si quis autem contra illam
legem fecerit: illico est obligatus ad tolerandam illam penam legis: et ista
obligatio non insurgit nisi ex lege: cui dedit vires legislator: ita in
diuinis est: quod si quis peccauerit mortaliter: quod puniatur in inferno.
Statuitur ergo quod si quis peccauerit: insurget ei ista obligatio scilicet
ut puniatur in eternum. similis modus loquendi est gen. iij. s. quacum-
que hora comederis: morte morieris. id est obligaueris ad moriendum. de
isto reatu dicit Thomas quod sit obligatio ad penam: et dicit quod sicut in pec-
cato mortali sunt duo. scilicet auersio et conuersio. ita est duplex reatus. *duplex est*
nam ex parte auersionis. incurritur reatus pene eterne. *ex parte reuersionis*
ex parte con- *et a parte reuersionis.*
uersionis ad creaturam: manet reatus ad penam temporalem sic thom. iij.
sententiarum. di. p. iij. q. iij. ar. ij. et iij. pte sume. q. xlvj. ar. iij. et prima se-
cunde. q. xlvij. per totum. septimum in peccato dicitur pena: quae pro peccato debe-
tur: et ad hanc est reatus siue obligatio ad penam directe eternam. Et
alia est temporalis. id est ad penam temporalem siue quae debetur ex commissione / siue
que manet ablato reatu mortis eterne per contritionem et gratiam.
Octauum est in peccato pronitas ad malum: et ista insurgit naturaliter
ex peccato. sic gen. viij. omnes enim sensus et hominis cogitatio magis pronas
sunt in malum quam in bonum. Nam teste Aristotele ethico. ij. ubi dicit.
Generaciones et corruptiones habituum fiunt ex eisdem. id est ex similibus. scilicet
ex hoc quod est iustum facere: efficitur quis iustus. ideo omnis ac-
tus naturaliter est generatiuus alicuius habitus talis qualis ipse
est. Et quia non potest interdum ex quolibet actu gigni habitus: cum

fit habitus qualitas quedā recepta in subiecto ⁊ difficulter mobili-
lis: igitur saltem dispositio ad habitum ex actu. ideo distinguit
aristoteles in prima specie qualitatis habitū ⁊ dispositionē. Cū er-
go quodlibet peccatū actuale sit actus malus: sequitur naturaliter
ex eo pronitas ad malū: que est habitus vel dispositio. de hoc san-
ctus Tho. iij. sententiā. di. xxxiij. arti. j. in corpore questionis ⁊ in
multis locis. Sed q̄ pro quocūq; peccato mortali debeat pena
eterna vt dictum est: hoc tenet Tho. iij. sententiā. di. lvi. ad
tertium p̄mo responso: pro quo facit dictum aristo. ethico. v. vbi dicit
q̄ tanta est iniuria: quāta est illa persona cōtra quā cōmittit iniuria
Sed deus est infinitus: igitur pro quocūq; peccato mortali de-
betur pena eterna. Et sciendū q̄ peccata mortalia quandoq; ad-
implentur in voluntate ⁊ actu ad extra. ⁊ quāz in voluntate tantū. sic
redemptor noster. Si quis viderit quā ad concupiscendā eā: iam
mechatus est in corde suo. Mat. vj. Et sic dicit August. ⁊ oēs do-
ctores q̄ peccatū ideo peccatū q̄ voluntariū: q̄ si nō esset voluntariū
nō esset peccatum. Et sic notandū q̄ sicut omnia accidētia fundā-
tur in subiecto. ita omnia peccata mortalia fundantur ⁊ subiectantur
in voluntate. Sed tristandū est propterea q̄ si aliquis tangat in a-
liqua parte sui corporis: immediate sentit lesionē ⁊ recipit tristitiā
pro quo dicebat aristo. vñ mibi corpus ⁊ aīaz cōpati adiucē. qui ⁊
si repiat in infinitis pcis mortalib: nō sentit. pro quo dicebat aristo.
in li. retho. vñ nobis tanta mala euenerūt eo q̄ nō sentiēda sētim?
⁊ sētēda nō sentim? pro quo nota q̄ sicut mulieres q̄ cōtraxerūt si
cōmisceātur cū viris extraneis fornicantur ⁊ dicūt adultere. sic aīe
si comisceant cū diabolo dicūt adultere rōe pcti mortalis: qm̄ si
cūt mulieres adulterantes possūt puniri vltimo supplicio si acūsēt
a viris suis: pbato delicto vt in. l. grace. C. de adulterijs: ita erit d
hominibus in peccato mortali decedētibus.

Nota quo nota q̄ aliquis posset arguere probando q̄
existens in peccato mortali est nihil vel min⁹ q̄ nihil
Et sic. Qui facit peccatū: seruus est peccati. Job. viij
Sed seruus nō est maior dño. Job. xij. ergo qui facit
peccatum: non est maior peccato. sed scdm̄ beatū Augu. peccatus

nota q̄ noster e

o puz
certi

paratio

est nihil. ut Job. primo oia per ipm facta sūt: z sine ipso factū ē ni-
hil. glo. i. peccatū. ergo faciens peccatū facit seipm parē nihil / vel
minorem. sic dī Job. xxx. In nihilū redactus sū: z velut umbra sa-
lus mea. Pro quo est dolendū z tristandū q̄ multi multa sciunt:
z se ipsos nesciunt: z sic multum facit: qui se ipsū cognoscit. ut ait
Aristo. ethico. j. capi. iij. vbi dicit quisqz bene iudicat q̄ cognoscit:
eorūqz bonus iudex est. Quantum ad secūdū dicendū. q̄ peccatum
mortale est volūtas faciendi vel operandi id quod lex vetat. vel ali-
ter peccatum mortale est dictū concupitū contra legem dei factūz
hec Aug. Ambro. dicit q̄ peccatū mortale est preuaricatio quedā
z inobedientia celestium preceptorū. Quantum ad quartū dicēdū
q̄ aliquis non immerito posset dubitare nō obstantibus supradia-
ctis diffinitionibz dicēdo. ego vellē scire cuius longitudinis vel la-
titudinis / vel profunditatis sit peccatū mortale: quoniā si video a-
liquē hoīez magnū in corpore: dico magn⁹ est hō iste. Et si uideā
parū hominē: dico paruus homo ē iste. Dicēdū q̄ peccatum nō
habet latū / nec longū / nec profundū: cū non sit corpus: tamen per
te poteris cognoscere cuius ponderis sit. Pro cui⁹ cognitiōe cō-
sidera in mente tua quandā staterā: z in vna parte illi⁹ statere po-
ne oēs res sensibiles z corporales vt terrā. plumbū. aurū. z alia hu-
iusmodi. z in altera parte illius statere pone vnicū peccatū mortale
maioris ponderis erit vnicū peccatū mortale q̄ cetera res sensibi-
les: z sic non immerito decedentes in peccato mortali immediate
descēdunt ad infernū. z sic phi. iij. dī. est rei ponderose appetere
centrū. z rei leuis appetere sursum. Et sic est notandū quomodo vnū
peccatū mortale plus ponderat q̄z oia pondera de mūdo sic. canti.
v. talentū plumbi portabatur. Et ecce mulier vna sedens in medio
sphore descēdit. hec est impietas. Cū igitur res ponderosa potius
habet descendere q̄z ascendere: tunc descende bāt peccatores ad in-
fernū. Et talis fuit allegatio diaboli. s. q̄ omēs peccatores debe-
bant ad infernū descendere sed nil profuit illi: qm̄ dñs noster ih̄s
xp̄s in alia lance se ipm quodāmodo posuit: qui in tantū pondera-
uit q̄ pars in qua erat in infernū descendit. pars vero in qua erat
homo tantū se erexit q̄ in celum ascendit. z sic xp̄s statera facta cor-

mensura
per se mō
lis

poris predamq; tulit tartaris. zc. De statera cantat ecclesia. statera facta corporis: predamq; tulit tartaris. licet pro presenti non faciat ad nrm ppositum: sed pro redemptione scōz patrū existentū in limbo: z sic posuit se rps p eoz redemptione in altera pte statere: z sicut altera pars descendit: altera ascendit: volo dicere q; spoliavit infernum de quo deo duce aliquid immediate dicit. Sed pro peccatorū mortaliū ponderositate nemini catholico sani intellectus est dubium q; si aliquis post deū totū orbē possideret: z ipm orbem in duas causas divideret: z tandem vnicū solū peccatū mortale cōmitteret de quo scienter nollet penitentiā agere: q; z si sic sine pnia decederet: qd absit ab oī creatura hūana: immediate descenderet ad infernū: q; est timendū z horrendū: z sic in hac carne mortali hoc est reparandū Sic paulus. Dū tempus habemus opemur bonū: qm in hac carne mortali vt dictū est nup possumus mereri vel demereri. mereri / si recte opemur. demereri / si nō recte opemur. Sed post hanc vitā: nō est locus merendi nec demerendi. Sed adimplebit illud propheticū in ps. lxxj. vbi dicebat ppheta. tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua. de ista materia loquit thō. iij. parte. q. lxxj. quasi per totū. Et illud athanasij facit vbi dicit: qui bona egerūt: ibunt in vitam eternā: qui vero mala in ignē eternū. z illud apoca. opera enī illorū sequunt illos. Sed pro ista materia etiā facit thomas in quarto senti. di. xlv. ad primū: secundo. R. z tangit questionē precedentē z subsequentē cuius vba sūt. q; sicut in corporalibus est gravitas v' leuitas q; ferūt ad suū locū: q; est finis motuū ipoz: ita est in aīabus meritū vel demeritū: q; pueniūt aīe ad premiū vel penā: q; sūt fines actionū iparū. vñ sicut corpus p gravitatē vel leuitatē: statim fert in locū suū nisi phibeat: ita aīe statim soluto vinculo carnis: p qd in statu vie detinebant: statim premiū cōsequūt vel penā: nisi aliquid impediatur: sic interdū impedit cōsecutionē pmiij veniale peccatū: qd prius purgari oportet: ex quo seq; q; premiū differat. Et q; locū deputat aīab; scdm cōgruentiā pmiij vel pene: statim vt aīa a corpe absoluit v' in infernū demergit v' ad celū enolat nisi impediatur aliquo reatu quo oportuit euolationē differri vt prius aīa purget: z huic vitati auctoritates scripture canonice manifeste attestantur: z documēta scōz

patrū: vñ cōtrariū p̄ heresi ē hñdū. vt pz in. iij. dial. z in li. de ec-
clesiasticis dogmatib⁹. Quantū ad q̄rtū de remedio p̄ pccō mor-
tali: dicēdū q̄ ille tres pticule. s. cordis cōtritio. oris cōfessio. z op̄is
satisfactio. sūt medicine q̄da p̄ quocunqz pccō mortali si oēs con-
currāt. s. in actu tpe sanitatis si adsit facultas: sin a sit p̄positū cō-
fitendi: qm̄ tēpe necessitatis. s. i mortis articulo: z si nō possit habe-
ri copia sacerdotis: sola contritio saluat aiaz. Sed p̄ declaratione
eoz q̄ dicta sūt erit dāda diffinitio vniuscuiusqz pticule. Et p̄mo d̄
Contritione. q̄ est quidā dolor volūtarie sūpt⁹ cū p̄posito cōfitēdi z
satisfaciēdi. Cōfessio est manifestatio pccōrū spe venie apta. Et sa-
tisfactio est honorē dō debitū ip̄ēdere t̄. Vel aliter. satisfactio ē re-
paratio in p̄stinū statū. sic in ca. pisanis ac luchanis d̄ resti. spo. sic
Boeci⁹ in li. predicamentorū. p̄ri⁹ exstirpanda sūt vitia q̄z inferā-
tur virtutes. p̄ quo notandū qd̄ in foro dei vel foro interiori vel pe-
nitētie qd̄ idē est: pōt iudex infligere quācūqz penā voluerit iuxta ar-
bitriū. p̄ quo nota qm̄ nō est sub silētio p̄tereūdū quō p̄nie sūt arb̄i-
trarie. oēs nāqz arbitrarie sūt. vt in ca. De⁹ qui de pe. z re. hoc aūt
est verū q̄ntū ad id qd̄ iponitur noīe pene. Sec⁹ aūt q̄ntū ad id qd̄
venit noīe satisfactionis: qd̄ nō ē pena. nā in illo nō pōt cōfessor ta-
pare vel moderari. s. q̄ntū incūbit satisfaciendū est ex natura dāni
dati: vel iurie illate tātū satisfaciendū est. z sic vide ca. est iniusta.
xxij. q. iij. vbi d̄r. qd̄ facilitas venie p̄bet incētiniū delinquēdi. Hoc
aūt dixisse placet p̄pt quosdā sūplices cōfessores: q̄ cū audiāt ecclīā
cōstituisse oēs p̄nias arbitraras: putāt qd̄ d̄ oī eo qd̄ i cōfessioe ve-
nit possūt ip̄i arbitrari. z iō si q̄s cōfiteat qd̄ furat⁹ fuerit mille vel
qd̄ intulit alicui in dānū cētū iūbēt cōfitēti qd̄ det aliquā parnā ele-
mosinā v̄l qd̄ faciat dicere aliquas missas z totū residuū remittūt:
decipiūt tamē isti seip̄os: z decipiūt cōfitētes: qz ecclīa dedit eis po-
restatē arbitrandi sup̄ eo qd̄ est debitū deo: nō aūt sup̄ eo qd̄ est de-
bitū p̄rimo qz alias sacramentū penie erat mediū ad perpetrandū
grauissima furta: z p̄ istū modū turbaret̄ oīa: z destruerētur respu.
si cōfessor posset peccatorē absoluerē ab eo qd̄ mibi debitū est. z sic
nulla esset maior iniquitas q̄z sacramentū penitentie. Est ergo ad

uertendū q̄ si quis furatur alteri mille: vel infert ei damnū in centū
est hic duplex offensa. vna q̄ fit deo: contra cuius legem iste fecit fu-
rando: et pro ista pena certa q̄ deo debetur: potest confessor mode-
rari ad arbitriū suū. s; alia offensa fit ei cui ablata sūt vel mille fur-
ta: aut cui damnū irrogatū est. et circa istā nihil potest sacerdos ta-
rare vel moderari: sed cogitur iubere illi q̄ reddat tantū quantum
damnū intulit: et non solū quantū valet res furto sublata: sed etiam
damna et expensas si talis erat res cui tpe intermedio damna af-
ferret dño: cuius erat: qd̄ est notandū ppter multos sacerdotes et re-
ligiosos imperitos et ignaros audientes cōfessiōes qui imperite et
et indiscerete se habent cū sua bona consciētia et conscientia penitē-
tiū qu. cū sua tenebra et ignorantia cadunt in illū canonē math. xv.
si cec̄ cecū ducit. ābo in foueā cadūt vlt̄ sub alijs v̄bis: Si cec̄ duca-
tus p̄stet ceco ābo in foueā dilabunt. sic in capto cum sit ars artium
regimē aīarū. de eta. et q̄li. or. Sed pro dictis et dicendis ē sciendū
q̄ sacerdotū alij possunt cōparari soli. lune. diei. et facule vel cande-
le. qm̄ sicuti est solis. lune. diei. facule. vel candelee lucere: ita ē ho-
minū peritorū et sacerdotū sapientū lucere. Sed alij sacerdotes in-
sipientes et aduocati siue iudices imperiti possunt comparari nocti
vel obscuritati: quoniā sicut mediante tenebra et obscuritate hoīes
quīz cadunt: ita mediantib; cōfessorib; ignaris et insipientib; quīz
penitentes forte condemnabunt pro quo facit auctoritas sapiētis
sapiē. vj. vbi dī: vbi mltitudo sapiētū: ibi sanitas orbis terraz. igit̄
quid erite contra: pro quo vide capitulū multi supra positū. di. xl. et
sic tales sacerdotes siue religiosi male iudicando in audiendo con-
fessiōes forte faciūt litem suā: qm̄ oīa iura p̄clamant. Iudex q̄ ma-
le iudicat: facit litē suā. Et sic xp̄s redēptor n̄r fletit ignoratiā q̄ ē
n̄r cūctorū errorū in fuscitatiōe Lazari. Jo. xj. Ista etiā habēt ma-
the. iij. sup̄ pticulā penitentiā agite. et est glo. hu. ep̄i abulen. Sed
nota q̄ septē sūt q̄ impediūt penitēciā agere. s. ignoratiā. timor. ma-
la societas. si ducia viuendi. sanitas carnis. amor carnalis. larga
dei misericordia. Et sciendū q̄ penitentia a diuersis doctoribus: di-
uersimode diffinit. Quia Augu. dicit q̄ penitētia est peccata prete-
rita plangere et plangenda iterū nō cōmittere. Ambro. vero dicit

Vera penitentia est cessare a peccato. Sed qui voluerit latius de
ista materia videre: videat magis. sen. in. iiii. di. xv. et ibi tho. Et no
ta pro illis q̄ refugiunt confiteri. quonia sunt ponderanda et multum me
morie commendanda eo q̄ contra tales insurget x̄ps in iudicio vniuer
sali. et ppria consciencia. et diabolus et peccatum suum: et totus mundus. sic
ppbeta in ps. cxxj. vbi dicit. Beati quorum remisse sunt iniquitates:
et quorum tecta sunt peccata: per q̄d dat̄ intelligi: q̄ vere penitentibus
in die iudicij erunt peccata occulta. Sed nolentibus penitere v̄l qui
noluerunt penitere in hac carne mortali: sibi ipsis et oibus circūstan
tibus erunt talium peccata visa et manifesta: q̄d est notandum et timendum
et per consequens fugiendum. Et sic est notandum: q̄ oēs x̄pi fideles te
nent confiteri ter in anno. scilicet in pascha natalis dñi. et in pascha resur
rectionis. et in pascha spūs sancti. saltem semel in anno scdm̄ Fabia
nū papā. et Innocentiū tertium. sic in cap. ois vtriusq̄ sexus de. pe.
et re. Et magis sē. in. iiii. di. xij. finalibus verbis. Et ibi Tho. et ver
ba magistri sunt. Si nō frequentius: saltem ter in anno homines
cōmunicent: nisi forte q̄s criminalibus impediatur in pascha. scilicet et in
penthecoste natali. Oēs ergo cōcent: q̄ noluerint ecclesiasticis ca
rere liminibus glo. i. ecclesiasticis sepulturis. Sic etiā in tertia par
te. q. lxx. ad. x. Sed pro materia ista sciendum q̄ sicut in quocunq̄
peccato mortali ad minus concurrunt tres generatiōes. scilicet cogita
tio mali. et locutio. et opis executio: ita fuit licitū etiā q̄ contra pec
catum quocunq̄ mortale: triplex esset remediū. scilicet contritio. con
fessio. et opis satisfactio. et hoc pro tanto: q̄ cōtraria cōtrarijs curant̄
sic in ca. ois enī res. ext. de regu. iu. Et sic cōtra cogitationē in ma
lū. insurgit illa auctoritas scindite corda v̄ra et nō vestimenta v̄ra.
Ioe. ij. Cōtra malā locutionē oritur illa auctoritas. Confitemini
alterutrū pctā v̄ra. Iaco. j. Cōtra opis executionē: orit̄ illa aucto
ritas. Lu. iij. facite dignos fructus penitētie. Pro quo est notan
dū illud q̄d d̄r math. ix. et Eze. xvij. vbi d̄r. Quacunq̄ hora pctōr
gemuerit pctā sua: ego deus exaudia eū. Et illud q̄d d̄r math. iij.
sup illa pticula facite dignos fructus penitētie q̄. scilicet sit in charitate
moraliter loquēdo arbor est ip̄a penitētia. Radix cordis cōtritio.
Rami bona opa. Folia cōfessio integra. Fructus: satisfactiōis pe

na. Ille ergo facit penitentiā: sed nō dign⁹ fruct⁹ q⁹ dolet tantū de cō-
missis. Ille vero agit penitentiā: qui dolore cordis tantū affligitur
p⁹ penā: quātū deliquit per culpā scōz illud apoc. xiiij. quātū se glī-
ficauit in delitijs suis: tantū date illi tormētū. Et vltimo notandū
qđ flores quos producit arbor denotant famā bone opinionis. Et
est fama illese dignitatis status vita z moribus comprobat⁹. sic in
glo. illius cap. vestra. de coha. cle. z mu. sup pticula notorium. Et
sic iustum z honestū esset predicatoribus supdicta z similia: in quib⁹
b⁹ hoīes quotidie cadim⁹ predicare z alia alta z subtilia z curiosa
dimittere: vt ponēdo exemplū predicando de trinitate quāqz in ouo
z quāz in farina: z quāz in sole. z sic de alijs exēplis hui⁹ modi. Et
ista placuit dicere: ppter illa q⁹ dicit sanct⁹ tho. iij. di. xj. ad quartū
in solutione quarte. q. Cui⁹ verba sūt. Credo autē qđ oīa q⁹ sūt fidei
sunt sup naturalē cognitionē angelorū: sicut supranaturalē rationē
hominuz: z ideo mysteria fidei dicūt esse abscondita a seculis in deo
vt dī ephe. iij. Unde naturali cognitione nō vidēt angeli corpus
spī sub sacramento sed solū beata Demones vero nullo modo sic
etiā tho. in. iij. parte. q. xliij. ad primū in corpore igit qz dictuz est
de predicatorib⁹ aliquis posset dubitare: quare tot boni predicato-
res z viri famosi scientia illuminati tam paucos conuertant. Dicē-
duz qđ illa est potissima ratio: quia sicut ipsi dicunt. docēt z non fa-
ciūt: sic auditores audiunt z attendūt: z non credunt sic de pe. di.
ij. s. opponit. s. illud qđ oīs clamat auctoritas si sic permansisset vt
erat ante peccatuz: esset translatus in gloriā quā habiturū sūt san-
cti: sed nemo adultus sine charitate intrat illā. Non sic fecit xp̄us
actuū. i. vbi dī. Cepit Iesus facere z docere. Quantuz ad qu intū
p ampliori declaratione de ciui. i. loqđ Aristo. de ea in. iij. de repu-
bli. in principio vbi dicit. Quid est ciuitas z qui sunt ciues q⁹ debēt
gaudere privilegijs ciuitatis. de qua angust. loquit ad plenuz in
li. de ciui. dei. in quo in plibus locis docet quō sunt due ciuitates. s.
alia dei. z alia demōis. z tho. loqđ de istis ciuitatib⁹ in. iij. sūiarū
di. xlvj. ad tertiu in corpore. Et eodē li. di. xlvij. tertio. R. vbi dicit
Quia q⁹ ad caliduz vstiuū etiaz quantuz ad id q⁹ in igne grossum
reperit descēdet ad iseros ad penā dānatoz qđ vō est subtile z lu-

cidū remāebit superi⁹ ad glīā electoꝝ. Et dī in līa illud ppheticū
i p̄s. lxx. Trāsuim⁹ p ignē z aquā. s. de nimio colore ad niuē z ecō.

Rō quo nota qđ dī mat̄. xij. mittite eū in tenebras
extiores de hac materia tractat̄ in additiōib⁹. iij. p. q.
xcvij. ad q̄rtū vbi dicit gre. si ignis ille lucē h̄ret i tene
bras extiores neq̄q̄ diceret. z i corpe. q. dicit qđ dispo
sitio inferni erit talis qđ vt maxie misie dānatoꝝ cōpetat. vñ scđm
hoc fuit ibi lux z tenebre: p vt maxie expectāt ad miserā dānatoꝝ
Ipa aut visio scđm se delectabilis est vt dī in p̄ncipio metha. Sē
sus octoꝝ ē maxie delectabilis: eo qđ p ipm pla cognoscim⁹: s; p ac
cidēs cōtigit viliōez eē afflictiaz i q̄ntū videm⁹ aliq̄ nob nocua v̄
nre volūtatis repugnatia: nō in inferno nō d; eē loc⁹ disposit⁹ ad vi
dēdū scđz lucē z tenebras: z nihil p̄spicui videat̄: s; solūmō sub q̄
dā vmbrositate videat̄ ea q̄ afflictionē cordi igerere possūt. vñ sim
p̄r loq̄ndo loc⁹ ē tenebros⁹. S; tamē ex diuina dispositiōe est ibi
aliqđ luminis quantū sufficit ad videndū illa q̄ animā torq̄re pos
sunt: z hoc satisfacit naturalis finis loci: q; in terre medio vbi infer
nus ponit̄: nō potest esse ignis nisi fetulēt⁹ z turbidus z quasi fumo
sus. Quidā enī tenebrarū harū causā assignāt ex cōmassatiōe cor
porū dānatoꝝ q̄ p̄e multitudine ita replebūt locū inferni: qđ ibi
nihil de aere remanebit: z sic nō erit aliquid de diaphano qđ pos
sit esse subiectū lucis z tenebre nisi oculi dānatoꝝ: qui erunt obte
brati z per hoc p; respōsio ad obiecta. Sed pro igne infernali: no
ta in additionibus multa valde singularia. q. xcviij. ad primū in so
lutione primi argumenti vbi dī qđ q; ignis est maxime afflictiuus
propter hoc quod abundat in virtute actiua: ideo nomine ignis
omnis afflictio designatur z sic vehemens. Sed de verme de quo
Esayas. lxxj. loq̄tur: est dicēdū qđ post diē iudicij in mūdo inoua
to nō remanebit aliqđ aīal vel aliqđ corp⁹ mixtū: nisi corpus ho
minis tantū: eo qđ non habeat aliquē ordinē ad corruptionē: nec
post illud tempus erit futura generatio z corruptio. Unde vermis
qui in dānatis ponitur / non debet intelligi esse materialis: sed
spiritualis: qui est conscientie remorsus: qui dī vermis in quantum

oritur ex putredine peccati: animam affligit sicut corporalis vermis
ex putredine ortus: affligit pungendo: sic in additiōibus tho. q. xviij
ad secundū. Sed vtrū ille ignis sit eiusdē speciei cū igne nro quē
videmus: Pro cuius declaratione vide librum supra allegatum
xviij. q. ad tertū in corpore. Cuius verba sunt. dicendum q̄ ignis
propter hoc qd̄ est maxime virtutis in agendo inter reliqua elemē
ta: alia corpora pro materia habet ut dicit. iij. meth. Unde et ignis
dupliciter inuenitur. s. in materia propria: pro vt est in propria spe
cie: vel in materia aliena sub terrestri: vt patet in carbone siue in ae
re: vt patet in flamma: quocūq; autem modo ignis inueniatur
semper est idem in specie: quantum ad naturam ignis pertinet. po
test autem esse diuersitas in specie: quantum ad corpora que sunt ma
teria ignis: vnde flamma et carbo: differunt specie. Et similiter li
gnum igneum et ferrum ignitum nec differunt quantum ad hoc
siue ignita sint peruiolentiam vt in ferro apparet: siue ex principio
extrinseco naturali. vt accidit in sulphure: ergo ignis inferni quan
tum ad hoc quod habet de natura ignis sit eiusdē speciei cum igne
qui apud nos est: manifestum est vtrum ille ignis sit in propria ma
teria existens / aut in aliena: in qua materia sit: nobis ignotum est.
Et secundum hoc potest ab igne qui apud nos est in specie differ
re: materialiter consideratus: quāsdā tamen proprietates differen
tes habet ab igne isto: vt q̄ successione non indiget nec ignis nu
tritur. Sed iste differentie non ostendunt diuersitatē in specie: quā
tum ad id quod pertinet ad naturam ignis. Ad septimum querit
vtrum ille ignis sit sub terra: Ad quod respondet augusti. et dicit
et habet in lra. In qua pte mūdi infernus sit nō scit: nisi cui dñs
spiritus reuelauit. vnde gregorius in quarto dialogoz super hac
questione interrogatus: respondit de hoc temere diffinire nihil au
deo. nonnulli nanq; in quadā terrarū parte infernus esse putau
erunt. Alij vero hunc sub terra esse existimant. Et hanc oppinionē
probabiliozem ostendit dupliciter. vno modo ex ipsa nominis rati
one sic dicens. Si iccirco infernum dicimus quia inferius iacet:
quod terra ad celum est. hoc infernus esse debet ad terram Secun
do ex hoc quod dicitur apocali. v. nemo poterat: nec in celo / nec in

terra nec subtus terram aperire librum. Hoc quod dicitur in celo: referatur ad angelos. Hoc quod dicitur in terra: referatur ad homines uiuentes in corpore. Hoc quod dicitur sub terra: referatur ad animas existentes in inferno. Augustin⁹ etiam in libro. xij. super gene. ad litteram duas rationes tangere videtur. quare congruum sit infernū esse sub terra. Una: ut quoniam defunctorū carnis amore peccauerant: hoc eis exhibeatur. quod ipsi carni mortue solet exhiberi ut. s. sub terra retrudat. Alia ratio est. q̄ sicut grauitas in corporib⁹: ita tristitia in spiritib⁹: et letitia: sicut leuitas. Unde sicut scdm corpus si ponderis sui ordinem teneat: inferiora sūt omnia grauiora: ita secundū spiritū inferiora sunt omnia terrestria. Et sicut conueniens locus gaudio dilectorū est celū empireū: ita conueniens locus tristitie damnatorū est infimū terre: nec mouere debet quod Augusti. ibidem dicit: q̄ inferi sub terris esse dicuntur vel credunt: quia ut in libro retractationū hoc tractans dicit. mihi videoz docere debuisse magis q̄ sub terris sunt inferi: quā rationē reddere: cur sub terris esse dicunt sine creduntur. Quidam tamen philosophi posuerunt q̄ locus inferi erat sub orbe terrestri: tamen super terre superficiem ex parte opposita. Et hoc videtur Ysidor⁹ sensisse. cū dixit: q̄ sol et luna in ordine quo creati sunt stabūt: ne impii in tormētis positi: fruātur luce eoz: que ratio nulla esset: si infernus infra terram esse dicatur: qualiter et hec verba possunt exponi: patuit supra. Pythagoras vō posuit locū penarū in sphaera ignis quā in medio totius orbis esse dixit ut patet per Aristotelē in secundo celi et mundi. Sed tamen conuenientibus his que in scriptura dicuntur est: ut sub terra esse credat. Sed pro dictis et dicendis est notandū quod dicit Franciscus de Mayrones: qui ait q̄ in inferno sunt quattuor mansiones. Prima est inferior: que est loc⁹ primus damnatorū. Secunda est limbus paruulorū: nō baptizatorū. Tertia est purgatio: que est electorū non tamen perfectorum. Quarta est sinus Abzabe: que est patrum antiquorum. Primi sunt in culpa actuali: et in pena sensus et damni. Secundi sunt in culpa originali: et in pena damni tantum. Tertij sunt in gratia et in pena. Quarti sunt in gratia et consolatione maxima: nullam enī

quattuor
mā sūt
ferro

penā sensus habebant. Et dicit de loco purgatorij q̄ beatus Gregorius in libro dialagorū narrat de quodam episcopo: q̄ apparuit in quodā balneo q̄ p̄stabat obsequiū: et hoc erat sibi purgatorij d̄ anima ei⁹ dē q̄ in glacie purgabatur. Et d̄ q̄ hoc potuit esse ex aliq̄ speciali causa pro confirmanda fide nostra et de alia vita. vel q̄ ille anime subueniuit a fidelibus. Sed de cōmuni lege locus purgatorij est sub terra. Sed notandū qd̄ d̄ in l̄ra paruulorū non baptizatorij. Et est sciendū q̄ paruuli decedentes sine baptismo sortiuntur grauissimā penā inter omnes infernales penas: q̄ est carere visione diuina. Et sortiuntur mitissimā penā inter oēs penas. et hoc pro tanto: qz̄ habent cōformitatē cū voluto diuino. sic ep̄s Abulensis. Et sic nota q̄ diabol⁹ est sicut falsitas in p̄ano. nam sicut mercator de falso p̄ano non ostendit emptori mediū nec finez panni: sed tantū caput. Sic diabolus qui est mercator anime ostendit fatuo peccatori solum caput panni. quod est notandūz idest delectationem peccati nō mediū. i. remorsuz conscientie nec finez. i. penā gehenne. De hac materia dicit̄ Esa. lxxiij. erat sicut emens. et c. sic archi. in capitulo. non est. xv. q. j. super particula ere venditione. Et sic dicit propheta in ps. lxxvij. homo cū in honore esset nō intellexit cōparatus est iumentis insipientibus et similis fact⁹ ē illis. et qz̄ d̄ homo cū in honore esset glo. i. factus ad imaginē dei sic Nicola. et Augu. in dicto ps. lxxvij.

Sed si querās de istis ciuitatibus quales sint. Et primo de diuina. de q̄ dicēdū est illud: qd̄ d̄ p̄ Esa. cap. ix. et p̄ aplm. j. cor. ij. q̄ dicūt de ciuitate diuina. q̄ nec ocul⁹ vidit. nec auris audiuit. nec in cor hoīs ascendit quāta bona p̄pauit de⁹ diligentib⁹ se. Et ecōtra est de ciuitate diabolica: de qua dicit̄. s. q̄ nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascendit: quāta mala preparauit deus non amantib⁹ se. Sed p̄ ampliori declaratiōe sciendū q̄ ciuitas hominū est multitudo ciuiū. Pro quo est notandū q̄ ciuitas ad hoc qd̄ dicat̄ ciuitas requirunt tres cōditiōes potissime. Prima est qd̄ ciuitas sit libera: et

in tantū libera qđ nō sit subiecta nisi Romano pontifici vel impa-
tori: vel regi vel principi: quoniā si sit subiecta alicui militi vel ali-
cui alteri exceptis supradictis: perdit nomē ciuitatis: et sic per con-
sequens non dicitur ciuitas. Secūda conditio est qđ ciuitas sit cō-
posita ex diuersis hominū statib⁹. s. ex militibus et ex agricolis: et ex
alijs officialibus. Tertia cōditio est qđ ciuitas habeat omnia ne-
cessaria sufficienter quoniā aliter non poterit dici ciuitas: et p conse-
quens perdet nomen ciuitatis. Sed pro ista materia vide Aristo.
tertio de repu. in principio. Et qđ homo dī tanquā ciuitas bene or-
dinata: homo debet habere supradictas tres conditiones. Prima
ē qđ vir prudēs felix et beatus debet esse liber et habere libertatē: ta-
liter qđ sit subiectus solū ipsi deo. s. per gratiā et charitatē. et nō dia-
bolo: per peccatū mortale. Secūda conditio est qđ homo habeat
oēs potentias sibi necessarias tā spūales quā corporales: quoniam
vt dicebat Augustin⁹. anima est vnica in essentia et multiplex in of-
ficijs suis. sic etiā Aristo. in libris de aīa. Tertia conditio est qđ si
homo habeat dictas potentias: requirit qđ habeat eas bene ordi-
natas taliter qđ inferiores sint subiecte superioribus vt sensualitas
rationi: quoniā aliter homo nō diceret homo: nec per cōsequēs dei
sed ciuis diaboli sic et hi. j. quod elicitur ex illa particula secundū vir-
tutem optimā. vt quando dī qđ felicitas est operatio animi. glo. i.
hominis scđm virtutem optimā in vita perfecta. pondera secundū
virtutem optimā. glosa idest secundū partem principalem idest se-
cundū rationem. Ex quo elicitur qđ illo tempore homines dicun-
tur homines quo tempore sequuntur rationem. Et si e contra fiat
non dicuntur homines. s. si sequantur sensualitatem. sic propheta
in psal mo. xlvij. Homo cum in honore esset idest factus ad ima-
ginem dei. non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus:
et similis factus est illis. Et sic anima est vnica in essentia sua: sed
multiplex in officijs suis. Et sic anima est quoddam regnum in se
quia habet suas potestates et sua officia ordinata ad medium regni
quia superiores virtutes et potestates imperāt precipiant et do-
minant inferioribus et eas regunt et gubernant. s. vtutes inferiores

obediunt & famulantur & seruiunt superioribus & recipiunt mandata ab
eis: & ideo regnum est bene dispositum & in pace quando superior potestas
ut regia vel imperialis bene regit & imperat & inferior potestas
obedit & famulatur: ita ergo in regno anime est bona dispositio
& bona pax & tranquillitas quando superiores partes & potestates
que sunt in anima bene regunt & imperant: & inferiores bene
obediunt & famulantur. Sed pro ampliori declaratione eorum que dicta
sunt dicebat frater Albertus & Alexander de Ales. quod multis nominibus
nominatur anima siue spiritus humanus: sed secundum diversos respectus.
anima enim dicitur in quantum recolligit. animus dum vult. ratio dum recte
iudicat. spiritus autem dum spirat vel contempletur. sensus dum aliquid
sentit. Et quod dicitur civis: videndum est quomodo homo dicatur civis.
Pro cuius declaratione videnda sunt illa que ponit Aristoteles. iij. de re-
publica libro iii. c. i. §. ex his. ubi dicit. Ex his ergo patet civitatem esse
ex his que natura sunt. Sequitur & facit & quod homo natura civile est
animal. Ex quo inferitur quod homines magis debent appetere societatem
quam vitam solitariam: & magis habitare in civitatibus quam extra. Et quod ho-
mines his contraria appetentes: comparantur brutis. Sed quid dices
de diuo Joanne baptista. & de diuo Antonio: qui magis cupierunt
vitam solitariam quam civilem: ergo non videtur bene sonare quod dicitur textus.
Dicendum quod appetere vitam solitariam: potest esse vno de duobus
modis / aut propter virtutes / aut propter vitia. Si propter vir-
tutes bonum & optimum est: sic fuit de diuo Joanne baptista. & de di-
uo Antonio & de multis alijs. Sed petere antra vel deserta pro-
pter vitia malum & pessimum est. Et est notandum quod hoc forte potest
evenire tripliciter aut ex defectu. aut ex affectu. aut ex effectu. Ex
defectu quod hoc non agit. scilicet fugere vitam civilem: nisi quod non cognoscit
seipsum esse animal civile: quod procedit ex defectu rationis. Ex
affectu quod habet appetitus inordinatos: & malam complexionem
sue nature. Ex effectu quod semper secutus fuit appetitum & non rationem: et
sic operatus est multa vitia ut adulterium. latrocinium & similia. Et sic
qui appetit vitam solitariam & non civilem: comparatur quandoque lu-
pis. quandoque vulpibus. & quandoque avibus rapacibus: quoniam sicut
animalia supradicta & alia huiusmodi semper vivunt de rapina. &

appetunt antra: sic homines fugientes laborē proprii corporis. z
hoc propterea q: nolunt sequi doctrinā prophete in ps. cxxvij. vbi
dicit. Labores manuum tuarum manducabis etc. Et gen. iij. dicit. In su-
dore vultus tui vesceris pane tuo. Sed nunc accedam⁹ ad materiā
de ciuitate: de qua fuit ppositū nostrū: z dicam⁹ q duplex est ciui-
tas. s. diuina z diabolica. Et sic per consequēs ciuiū alij dicunt dei:
z alij dicunt diaboli. Dimissa ciuitate diabolica accedam⁹ ad di-
uinā: z dicam⁹ cū propheta in ps. lxxxvj. *Gliosa dicta sūt de te ci-
uitas dei.* Sed tu qui in hac carne mortali degis siue viuis conspi-
cere debes: qualiter ad ciuitatē diuinā tendis ne erres: quoniam fa-
cere malū est qd facile. sed facere bonū est quid difficile. Nam sic
est qd difficile sagittarium mittere sagittas in signū: sic facere bonū
est qd difficile: z ecōtra deuiare a signo est quid facile. sic facere ma-
lū est qd facile: sic Aristo. ethi. ij. c. ij. in. .adhuc. vbi dicit. *Adhuc
delinquere multifariam est: nā malū qdem infiniti est vt Pitha-
gorici putant.* Et quo elicit q malū potest cōmitti infinitis vijs.
bonū aut vnico modo. Sed tu nota q facere malū non est facere
sed deficere a facere. i. a recto fine: quoniā id possum⁹ qd s iure pos-
sum⁹. Pro quo vide capitulū. qui cōpulsis. xxij. q. v. Sed pro su-
pradictis cōmenda memorie rogo: illaz auctoritatē math. vij. La-
ta est via que ducit ad cōdēnationē. *Stricta vero ad saluationes.*
Et sic nota quō possum⁹ cadere in peccato mortali sine auxilio di-
uino. s. sola dei permissione: quā Amos. iij. dicit non est malū in ciui-
tate quod deus nō fecerit. i. permiserit. sed non possum⁹ surgere siue
erigi sine auxilio dei. sic propheta in ps. lxxxvij. vbi dicebat. *Spūs
vadens z non rediens.* Et sic etiā gene. viij. dicit. q oīs creatura hu-
mana ab adolescētia sua magis prona est in malū qz in bonū. Et
sic tu vide passus nuper positū: qui docebit te qualiter a peccato va-
les surgere. Pro quo nota: q cū pede gaudij ambulabis ad me-
ritū. cū pede meroris ad delictū. Cū pede doloris ad infernū. cū
pede spei ad paradisu. Et est spes certa expectatio future beatitu-
dinis: q debet esse cū meritis pcedentib⁹: quoniā aliter nō dicere-
tur spes sed presūptio qdaz. Et sic dicit spes quedā mentis auda-
cia de largitate dei cōcepta: habendi vitā eternā per bona merita.

Sed pro ciuitate diuina vide quid dicat episcopus abulensis in li-
bro numeroꝝ in capi. xxiij. super particulā qui petit reliquias ci-
uitatis. 7c. vbi dicit qd̄ due sūt ciuitates. s. ciuitas dei. 7 ciuitas dia-
boli vt Augusti. dicit. xiiij. de ciuitate dei. Et sic nota qd̄ ciuitas
dei incipit ab amore dei. vsqz ad contemptū ipsius hominis vt scz
quisqz ciuis illi⁹ ciuitatis omnia tēporalia reputet vt stercoꝝ: qm̄
frivola ceca 7 vana. taliter vt solum christum lucrifaciat. vt apost.
ad Philip. iij. Sed ciuitas diaboli incipit ab homine ab amore
sui vsqz ad contemptū christi redemptoris nostri. sic in dicto libro
numeroꝝ. capi. xxiij. Et sic etiam dicit dict⁹ ep̄s in dicto li. nume.
capi. xxiij. super pticula quicqd̄ volueris dabo. duo promittū̄ ibi q̄
maxime corda hominū mutant. s. honor 7 diuitie: beat⁹ q̄ supera-
uerit ea. Sed pro itineratione ciuitatis diuine: primo debes con-
spicere aliqua circa corpus propriū. s. contemplādo natiuitatē tuā
vilissimā. vitam miserā. 7 mortē asperrimā. Secūdu ad mūdū con-
templando quantū sit durus. durabilis 7 periculosus. Tertio ad
paradisum contemplando quantū sit amenus. perpetuus 7 gau-
diosus. nam letitia sempiterna super capita eoz: gaudiū 7 leticias
optinebūt ex vissione beatifica deū facie ad faciē intuentes iuxta il-
lud Job. Videbis faciem eius in iubilo. Jubil⁹ aut̄ scdm̄ grego.
est indicibilis leticia: que non potest lingua exprimi / nec ex toto ta-
ceri. Pro quo vide 7 nota verba sequentia: qm̄ notanda q̄a dula-
cia 7 amanda. O tu. N. que de⁹ oipotens: cui est cura de oib⁹ an-
te mūdū constitutionē elegit anteq̄ p̄disses in lucē: 7 nulla fecisses
opa bona: te de⁹ ad magnā p̄pauit gliaz: qntū gaudiū tibi erit cuz
habitaueris in atrijs dom⁹ dñi: 7 in illa ciuitate oib⁹ bonis plena
de qua valde gliosa dicta sūt. Ciuitas illa quā possidebis p̄petue:
nō eget lumine solis: qz claritas dei illūinauit eā. Ibidē clare vide-
bis ordines angeloz: de quozū gaudebis consortio. Ibi prospici-
es choros scōꝝ 7 virginū: quozū eris copulatus collegio. ibi erit
tibi candor lucis estivalis. ibi teneritas vernalis. abundantia autū-
nalis. requies yemalis: 7 omnia que desideras scire: ibi cognoue-
ris. Dulchritudo absolonis: deformitas. velocitas azoelis. tardi-
tas. Fortitudo samsonis. debilitas. longanimitas Adathusa

Iem: mortalitas. Et regnū angustū: paupertas. Nihil tibi oberit.
nihil serit. nihil defluet. nec cadet: nihil erit tibi extra quod appetas.
nihil contra quod quidē fastidiet. Illam igitur vitam nunc tuo de
siderio debes amplecti: ubi est vita sine morte. Iuuentus absque se
nectute. Lux sine tenebris. Gaudiū sine tristitia. Pax sine discor
dia. Voluntas sine iniuria. Regnum sine perditione: quia merces
tua angelorū oīm et scōrū: quod dñs te fecit equalē: tā magna est: quod
non potest mēsurari: tā multa quod nō pōt numerari. Tā copiosa quod
non potest finiri. tam preciosa quod non potest estimari. Ibi carmina
non definent. Premia non deficient. nihil amatur: quod non sit.
nihil desideratur quod non adsit. Est enim in illa vita: omnis bo
ni presentia. omnis mali absentia. Nam beatitudo est omniū bo
norum status aggregatione perfectus. Sequitur et facit. Oculus
non vidit / nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit: que deus
omnipotens tibi ab eterno certissime preparauit: et ista de ciuitate
diuina tibi felix pro presenti sufficiant: cum quibus vnusquisque fi
delis felix et beatus poterit dici. et sic tu poteris dici felix et beatus
quoniam beatus est cui optata succedunt. Sed bene scimus: quod
a contrario sensu est fortissimū argumentū. Et sic expedita mate
ria de ciuitate diuina: restant aliqua de penis infernalib⁹ pronun
cianda pro quo nota. **O** tu infelix et miser: quē parere et vberibus
ablactare mī nunquā debuerat. Certissime noueris tibi post mortē in
terminabiles penas inferni esse paratas ubi patieris tormenta: quā
nunquā in tua potuisti cogitare memoria. ibi omne malum quod exhor
res: tibi presens assistet. Omne bonū quod desideras: nunquā vide
bis. Nihil cernet oculus: de quo tuus doleat animus. Videbis
nempe demonū vultus terribiles: quos ut non videres poti⁹ mor
tem eligeres. Audies gemitus tuos et spiritū dānatorū. Horror
vermium et fetor sulphurum tuum satiabunt olfactum. Fel ser
pentum illi amarissimo cibo comparari non valet: quod te deuor
rare necesse est. Sitis. et fames. tibi erunt perpetuo. Vin
cula et carceres manibus et pedibus: te ligatum constringent.
Locus ille tenebrosus: et tristis et fetidus est: tibi in habita

taculo deputatus. Ibi erit te concremās calor & ardor ignis. stridor frigidus. tenebre odiose. fumus indeficiens. lachryme incessabiles. ululatus & clamor. ariditas permanens. vermis cōscientie. vincula. cathene. timor. dolor. pudor. inuidia. rancor. tristitia. rixa. discordia. carentia oīs boni. oīs mali presentia. q̄ oīa mala & tormenta durissima cōpatieris tā grauitē: que etiā si magno tempore finirentur: fortassis in refrigeriū tibi essent. Sed quod refero tibi dolenter: quia cor meū metuit cogitare: & lingua abhorret: explicare sermone. Indubitanter cognosco q̄ vniuersa supplicia perpetuo duratura: tibi nunq̄ deficient vtinā mille milia annorū & tēporū tuū affligerēt spiritū. O tu anima tristis & misera quos parturiscis: & ipsum corpus tuū quod modo ita tenere eligis tāz abhominabile & destēperatū quod bene scis esse ex elemētis compositū debeat assumere vt imperpetuū sit cū illo intolerabiles penas sustineat absq̄ pietatis tortorū vllō subsidio. Si hoc potuisses vitare: dēs tui laborarent amici. Sed in tēpore illo qd̄ dñs omnipotens de te: & de seruis amicis & alijs placet zelus & furor ei' nō parcat nec acquiescet cuiq̄ precib': nec recipiet pro tua redēptiōe dona nec pauca nec plurima. O dñe ihu si hec bene dicta sūt. ap̄ba tu & tui. Sin aut̄ ignosce tu & tui. Ad ipsuz & que scripsi: & q̄ dixi & q̄ dicā: subijcio correptioni sacro sancte matris ecclesie.

Sequit̄ decima pars misse. Nobis quoq̄ peccatorib' & debet sacerdos tangere pect' suū semel cū dicit hec verba scdm̄ quosdā qz̄ xp̄s semel pro peccatis nostris mortuus est. ad Ro. viij. Secundū alios ter qz̄ contingit peccare corde. ore. & opere. Cū aut̄ dicit hec verba sacerdos exaltat paululū vocē suā in altū: in quo notatur confessio latronis de quo Luce. xxiij. Memento mei domine. &c. In hac clausula petit sacerdos societatez sanctorū quos enumerat quia sacerdos legalis noīa filiorū isrl' habebat scripta sicut dī exo. xxx.

Sequitur vndecima pars huius scz̄ hec. Per omnia secula seculorū. in qua sūt multa notabilia. Primum notabile est quod dicit p̄ omnia. in quo notatur q̄ om

nia per filiū causata sunt. Jo. j. **D**ia per ipm facta sunt. Secundū est qđ dicit Sanctificata. in quo notat qđ quicumqz sanctificat: per gratiā christi sanctificatur: de cuius plenitudine omnes accepim⁹ Joan. xvj. **P**ater sanctifica nos in veritate. i. in filio. Tertiu est qđ dicit. **V**iuificas. in quo notat qđ quicumqz viuificat: per filiū viuificatur. Joan. xiiij. **E**go sum via veritas z vita. Quartus est qđ dicit **B**enedicis. per qđ insinuat qđ benedictio celestis dat nobis per benedictū fructū virginis. **S**iūt aut tres cruces: q̄ significant fidem centurionis: qui in mortem xpi. i. xpm deū z hominem confessus est cum dicit Mat. xxvij. vere fili⁹ dei erat iste. **D**ebēt autē fieri iste cruces super vtrāqz speciē panis z vini. **S**eqt. **E**t presta nobis: z tunc discooperitur calix in quo significat qđ aperta sūt nobis q̄ prius erant clausa in lege. **S**equit. **P**er ipm z c. in ipso tibi deo patri omnipotenti in vnitate spiritus sancti oīs honor z gloria **S**iunt tamē quattuor cruces. **P**rima super ipm. **S**ecunda super cū ipso. **T**ertia sup z in ipso. z quarta super in vnitate spiritus sancti omnis honor z gloria. **H**ec autē fiūt discoopto calice. z tenet sacerdos calicem cū sinistra manu: z accipit hostiā cū dextra: z primo facit signū crucis exterius super calicē. **S**ecundo cū hostiā super calicē. **T**ertio interius. **Q**uarto facit crucē ante calicē cū hostiā. **P**rima signat qđ deus est extra oīa nō exclusus. **S**ecūda qđ super omnia est nō elatus. **T**ertia qđ deus est intra omnia non inclusus. **Q**uarta qđ deus est infra omnia non depressus.

Equitur duodecima pars q̄ incipit. **O**remus. z hēt in se quinqz clausulas. **P**rima clausula est. **O**rem⁹ secūda. **P**ater noster qui es. **t**ertia. **L**ibera nos que sum⁹ dñe. **q**uarta. **P**ax dñi. **q**uinta. **H**ec sacrosācta cōmūtio. **I**n prima orat z ostendit sacerdos ministros ad orandū. **I**n secunda ostendit nobis quis orandus: z quid orandū. **Q**uis orandus pater noster qui es in celis. scđm qđ dī Jacobi. j. **O**mne datū optimū z omne donū perfectū. zc. **Q**uid orandū septē petitiones que sunt ibi. z dicunt scđm aplm esse septē postulationes. **T**res prime pertinet ad vitā eternā. z ideo sacerdos eleuato calice dicit eas. **A**lie quattuor pertinent ad vitam presentē. z ideo deposito ca

lice sacerdos dicit eas. Expositiones huius orationis alibi scripsi
mus. q̄ aut̄ ista oratio d̄r̄ alta voce; significat q̄ rex celoz̄ in noua
lege publice z̄ sine velamine predicauit. Sequitur tertia clausula.
s. Libera nos. zc. q̄ dicit̄ sub silentio in signū q̄ christus interdū
s. in triduo siluit a predicatione. S; hic notatur q̄ duo sūt de pa-
tena; z̄ faciunt illa diaconus v̄l subdiaconus que sunt notabilia. qz̄
diaconus tradit eam subdiacono; z̄ signat q̄ xp̄s contulit discipu-
lis suis potestatem predicandi regnū dei. Quod aut̄ in quibusdā
locis patena tenetur discooperta; significat q̄ sacerdos orat p̄ eter-
nis que per predicationem christi nobis reuelantur. Per patenā
aut̄ q̄ rotunda est; significatur eternitas que caret principio z̄ fine;
quod in quibusdā ecclesijs tenet̄ cooperta significat q̄ sacerdos
per orōnes orat, in fide ecclesie z̄ q̄d orat pro vniuersali ecclesia. Qd̄
aut̄ sacerdotis manus a diacono sustentent̄ cū d̄r̄: p̄r̄ n̄r̄. significat
q̄ Ar̄ z̄ Aaron sustentabant manū Moysi orantis pro Ismaele
quando pugnabat contra Amelech. Exo. xvij. Quod aut̄ diacono
iunat sacerdotē; deponens calicem in altari signat qd̄ Joseph
z̄ Nicodemus deposuerunt corpus xpi z̄ posuerūt illud in monu-
mento. Johannis nono. Quod autem diaconus tunc oscula-
tur dextrum humerum sacerdotis signat quod debet esse particeps
laboris vt sit eterne retributionis particeps. Quod aut̄ in quibusdā
locis puer qui stat vestit̄ habens capam ex transuerso; significat
qd̄ caput conuersū est in caudam; z̄ indei qui expectant messiam cū
iam venerit. Cū aut̄ sacerdos dicit. Libera nos. zc. tradit patenā
subdiaconus diacono; z̄ diaconus sacerdoti; z̄ osculatur eū in dex-
tero humero; per quod significatur qd̄ ipse vult esse socius in pas-
sione z̄ in regno sc̄dm̄ quod dicit apostolus. Si compatimur cor-
regnabimus. Qd̄ sacerdos signat se cū patena z̄ postea deosculat̄
ip̄as; signat qd̄ p̄ passionē filij reconciliemur deo patri; z̄ erim̄ he-
redes regni celestis. Iterū patena seorsum posita; significat lapi-
dem a sepulchro commotū. In fine clausule huius dicit̄ sacerdos
Per dñm̄ n̄r̄m. zc. Et facit tres partes de hostia. vnā ponit in
calice; z̄ duas cōedit. vel secundū romanā ecclesiam vnā cō-
edit; z̄ aliam ponit̄ in calice. tertiam reseruat vsqz̄ in finem misse

Frangitur autem hostia in tres partes. Primo in memoriam trinitatis. Secundo in memoriam triplicis status christi. Primo mortalis cum hostibus manens. Secundo mortuus in sepulchro iacens. Tertio immortalis in celo existens. Tertio frangitur hostia in tres partes: in signum vel memoriam quod christus passus fuit in triplici parte. scilicet in manibus. pedibus et latere. Quarto frangitur hostia in tres partes: in signum quod tres sunt partes corporis mystici. Una pars est in celo: et dicitur ecclesia triumphans. Secunda in terra. et hec pars dicitur ecclesia militans. Tertia est in purgatorio. et hec dicitur purgans. Et hec tres partes possent haberi per hos versus. Tres sunt ecclesie partes per prima laborat: In terris partes iam fouet alta quies. Partem quam restat expurgans decoquit ignis: Excoctaque patet transitus ad requiem. Alio qualiter tres partes sunt de hostia: tunc videndum est quid utraque pars significet. Prima que ponitur in calice: significat quod christus transiit de virgine Maria. Pars comesta signat omnes fideles. Pars reservata signat omnes mortuos. Hoc modo exponit Gelasius papa. Alio modo pars posita in calice: signat ecclesiam militantem. Pars comesta signat ecclesiam triumphantem. Pars reservata usque in finem missae. secundum antiquum morem signat eos qui sunt in purgatorio. unde versus. Frangitur in tres partes hostia: tincta beatos. Pars sicca notat viuos. seruata sepultos. Item notandum est quod sub qualibet parte est christus totus verus deus et verus homo sicut si frangatur speculum in qualibet parte ipsius resultaret imago respicientis. Item in diuersis locis sicut patet de voce: ut si aliquis loqueretur multis vox una est: tamen a multis percipitur et simul. Et quia dicitur hic Pax domini. Pro cuius declaratione vide quid dicat Augustinus in psalmo. lxxiiij. in versu iusticia et pax osculate sunt se. glosa. Fac iusticiam et habebis pacem quia osculantur se iusticia et pax. Si enim non amaueris iusticiam pacem non habebis. Amant enim se duo ista scilicet iusticia et pax et osculantur se taliter ut qui fecerit iusticiam inueniat pacem osculantez iusticiam. due amice sunt: tu forte vnam vis et alteram non facis.

Nemo est enim qui non vult pacem: sed non omnes volunt operari iusticiam. Interroga omnes homines: vultis pacem? vno ore tibi respondet totum genus humanum opto. cupio. volo. amo. Ama iusticiam quae due amice sunt iusticia et pax ipse se osculant. Si amicam pacis non amaveris. non te amabit ipsa pax nec veniet ad te. Quid enim magnum est desiderare pacem: qui in malum desiderat pacem: bona enim res est pax. Sed tu fac iusticiam quam iusticia et pax se osculant non litigant: tu quare litigas cum iusticia? Ecce iusticia dicit tibi ne fureris et non audis: ne adulteres et non vis audire. non facias alteri quod tu pati non vis. non dicas alteri quod tibi dici non vis. Inimicum es amice mee dicit tibi pax. Quid me queris amica sum iusticie. Quicumque inveni in inimicum cum amice mee: non ad illum accedo. vis ergo venire ad pacem fac iusticiam. et sic homo est vacuus sine deo: nec est aliquid in eo deletabile: hec Augustinus. ubi supra.

Sequitur quarta clausula. s. Pax domini sit. quam cum dicit sacerdos: facit tres cruces cum parte hostie: quam postea debet ponere in calice. Tres prime significant quod Christus resurgens a mortuis: dixit discipulis suis. Pax vobis. Jo. xx. Dicit ergo sacerdos pax domini. i. pax pectoris sit vobiscum semper. i. in presenti et pax eternitatis in futuro. Quod respondet. Et cum spiritu tuo. triplex pax. s. pax pectoris. pax temporis. et pax eternitatis. et tunc incipit. Agnus dei. in quo notatur quod Christus ad tria venit. Primo ut liberaret nos a miseria culpe. Secundo ut nos redimeret a miseria pene. Tertio ut nobis donaret de plenitudine gratie sue. Quantum ad duo prima dicit bis miserere nobis. Quantum ad tertium deum dona nobis pacem. Item deus ter agnus dei. Primo quod cognovit patrem obediendo ei. Unde apostolus ad ephe. ij. Factus est obediens usque ad mortem. Dicit enim agnus ab agnoscendo. Secundo dicit. Agnus dei. quod agnovit matrem suam eius curam habendo. Unde Joann. xx. Ecce mater tua. Tertio deus Agnus dei: quia pro pietate sua factus est nobis hostia. Agnus enim deus ab agno grece: quod est puer latine. Agnus dico: pro cuius declaratione notandum quod totus Christus sumitur in hoc sacramento altaris qui est fons et ori

go totius gratie: cuius figura precessit **Exo. xij.** quā manna de^o plu
 it patribus in deserto: qui quottidiano celi pascebant^r alimēto **exo.**
xv. vnde panē angeloz manducauit homo. **Sz** tunc panē illuz q
 manducauerūt mortui sunt. **Iste** vero panis viu^o qui de celo descē
 dit vitam mūdo tribuit. **Jo. vj.** māna illud de celo. i. de aere. hoc su
 per celū. i. de supremo loco celoz. **Illud** scaturiebat in diem alium
 reseruatū. hoc ab omni corruptione alienū est. Quicūqz ḡ religio
 se gustauerit. corruptionē nō videbit. **Illud** datum fuit antiquis
 post transitū maris rubri vbi submersis egyptijs: liberati sunt he
 brei. ita hoc celeste manna: non nisi regnatis prestari debet panis
 ille corporalis populū antiquū ad terras promissionis per desertuz
 adduxit. hec esca fidelib^o huius seculi per desertū transeuntes: in
 celo sedent: vnde recte viaticum appellat^r: qz in via nos reseruans
 vsqz in patrias deducit. **Et** sic quīs in veteri testamēto fuerūt plu
 res figure materialiter: tñ oēs ad hanc reducūtur: qz in oibus sa
 crificijs z oblatiōibus antiquoz significat illud qd est res z sacra
 mentū in eucharistia: z q significat p agnū paschalē. s. ipse xps
 qui obtulit se deo patri pro nobis oblationē hostiā. sic mgr senten.
 suo quarto di. viij. z ibi tho. **Et** interpretat māna quid est hoc.

Sequitur quinta clausula huius. s. Sacrosancta com
 mixtio quā cū dicit sacerdos: ponit partē hostie cum
 qua facit tres cruces in calice. z facit sacerdos hanc
 commixtionez ad significandū q corpus xpi nō fuit
 sine sanguine: vel sanguis sine corpore. sed vnā facit: ad designan
 dum q vnū sacramentū conficitur ex specie panis z vini: p qd in
 nuit q christus vltra iam nō est moriturus. **Facta** cōmixtione z si
 nita oratione: assumit pacē a corpore dñi z dat diacono. z hoc fit
 in signū q pax spiritualis data est a christo humano generi. diaco
 nus dat pacē alijs. z alij inter se in signum q omnes debent habe
 re pacem z maxime filij ecclesie. **Per** hanc rationem potest habe
 ri ratio: quare non datur pax in missa pro defunctis. z est quia de
 functi non indigent temporali pace siue corporali sanitate.

Sequitur de pceptiōe corporis z sanguinis xpi.

Legitur pceptio corp̄is ⁊ sanguinis dñi nri ihu xpi. ⁊c.
An̄ corp̄is ⁊ sanguinis pceptionē: d̄z dicere sacerdos
orōnes a sc̄is p̄rib⁹ institutas. Prima dirigit ad pa
trē q̄ incipit. Dñe ihu. Alia ad sp̄z sctm̄. s. Assit no
bis q̄s dñe. v̄l veni sc̄e sp̄s. Post hoc d̄z sacerdos meditari de
incarnatione xpi: dicat sacerdos istā orōnē. Corp⁹ ⁊ sanguis dñi
nri ihu xpi custodiat me. Post pceptionē corp̄is ⁊ sanguinis sū
mat de vino semel v̄l bis prout cōsuevit / vel si quis debeat celebra
re iterū illa die post perceptionē corporis ⁊ sanguinis: nil sumat d̄
vino in p̄ma missa: qz corpus xpi exigit stomachū ieiunū: ⁊ sic non
fert ieiunū. vnde versus: A te sumenda nō est ablutio vini. Hac
iterū luce si celebrare velis. Post hoc dicat cōmunio q̄ sic appella
tur vt cōicem⁹. ⁊c. Vel d̄r cōmunio: qz in primitiua ecclia populus
ed̄icabat quolibet die. S̄z p̄pter peccatū circūstās nos: statutū fu
it vt cōicarem⁹ ter in anno solū. s. in pascha. ⁊ in p̄tbecoste ⁊ in na
tiuitate dñi. ⁊ modo precipit̄ oibus ad minus sumere in pascha. ⁊
notandū qd̄ pro cōione q̄ solebat fieri quolibet die dat̄ par̄ quōtia
die. Itēz pro cōione q̄ solebat fieri dieb⁹ dñicis dat̄ panis benedi
ctus. His expletis. videndū est de t̄rta pte misse q̄ dicta est sup̄
gr̄az actiōes. In hac pte redit sacerdos ad dextrū cornu altaris:
in signū qd̄ iudei in fine mundi cōuertēt. Postea dicit collectas
iuxta numerū secretorū. Collecta aut̄ quā dicit sacerdos in fine mis
se signat qd̄ subsequēs est nobis necessaria sicut precedēs. Et illa
ultima signat qd̄ aduocatū habem⁹ apud p̄rez: Et nota qd̄ sacer
dos quinqz vertit se ad populū: in signū qd̄ christ⁹ in die resurre
ctionis quinqz vicibus apparuit discipulis suis ⁊ Marie magda
lene. Itē duob⁹ discipulis estib⁹ in Emans. Adherib⁹ reuertētib⁹
de monumēto q̄ tenuerūt pedes ei⁹. ⁊ ultimo. xi. discipulis cōgrega
tis in Hierusalē. Alibi vero quinqz vicibus tantū legit̄ eiisdē ap
paruisse infra suā ascensionē. Itē ad mare tiberiadis Petro ⁊ fi
lijs Zebedei ⁊ alijs mulierib⁹. His dictis dicit sacerdos vel diaco
nus Benedicamus domino. inuitans populū ad gr̄az actiōes.
quia post oīa debemus humiliari deo. In diebus festiuis dicitur:

Itē missa est idest itē ad propria: missa est cōsumata. Itē itē missa
est sumitur a veteri lege vbi ppl's israelitic' licētiat' a rege cito re-
uertī cōsuevit ad propria. Itē. itē missa est. s. xps. In missa pro de-
fūctis dī. Requiescāt in pace. z optatur eis requies eterna. Item
dicit ps. Septies in die laudē dixi tibi. pp't qd ecclia cōstituit sep-
tē horas dicēdas ad laudes. Primā. tertiā. sextā. nonaz. vespas.
cōpletoriū z matutinas. Matutinale officiū. ppter carnē doman-
dā z pro psalterio legēdo a sanctis p'ribus institutū est: qz sicut dī
eccl. xxiij. Vigilia oclōz tabescit carnes. i. macerat. Laudes: ad tēta-
tiōes diaboli repellēdas. vñ Ysa. xlvj. Expergiscimini z laudate
qui habitatis in puluere. Et qz dī hic exp'giscimini. nota qd exper-
gisco. ris. expect' sum. i. a sōno euigilo. z sic expergiscimini. i. a
sōno euigilate. Itē ad coronā gl'ie obtinendā iuxta illud. Non sit
vobis vanū surgere ante lucē: qz p'misit dñs coronā vigilantibus.
Primaz dicim': qz tunc osculat' fuit dñs a iuda. Tertiā: qz tūc
linguis in deoz morti fuit adiudicat'. Itē in hora tertia spūsc'tūs
ad ap'los descendit. vñ cantat ecclia. Dū hora cūctis tertia. Sex-
ta dī qz tūc fuit crucifixus. Nonā dicim': qz tūc emisit spūz. Ves-
peras qz tūc dñs depositus fuit de cruce. Cōpletoriū: qz tūc positū
fuit corp' xpi in sepulchro. Et notandū qd contingit peccare ore.
corde. z ope. ideo trib' modis diuersis incipiūt hore. Matutine p'
Dñe labia mea. Et cōpletoriū p'. Cōuerte nos. Alie vō p' Deus
in adiutoriū. Dñe labia mea aperies: cōtra peccatū oris dī. De'
in adiutoriū: contra peccatum operis. Conuerte nos: contra pec-
catum cordis. Et quia in peccato cordis z oris est aliquid operis:
ideo per omnes horas diei dicitur. De' in adiutoriū. Monachi
vō dicūt in matutinis p'. De' in adiutoriū. Et postea. Dñe labia
mea apies: qz sine auxilio dei nec cor nec labia ad ei' laudē possūt
apire. Jo. xv. Sine me nihil potestis facere. Hymn' significat lau-
dem. Psalm' bonā z diuinā opationē. Antiphona charitatis co-
pulā. Cap'm. exhortationē boni operis. Responsoriū bonū op'.
Versicul'. fruct' boni opis. O rō misericordiaz dei: q' precedit z sub-
sequit' hoiez in bonis opibus. Et qz dictū est sup' de euangelio: nō
est sub silētio p'tereūdū. Pro quo notādū qd qñ dī euāgelū v' a

liq̄ pars euangeliij: vt benedictus dñs de⁹ israel. zc. Ad matutinas
z ad magnificat in vesperis. z quando dñs nūc dimittis in comple-
tōrio. z quando dñs glia in excelsis deo. z quando dicunt̄ collecte si-
ue post cōe. z qñ dñs ite missa est: debent hoies stare. z nō sedere dis-
coopertis capitibus sic propheta in ps. cxxj. vbi dicit. Stātes erāt
pedes nri in atrijs tuis hierusalē. Sic etiā in capi. scire. di. lxxvj.
sic in ca. pe. de. vi. z ho. cle. sic etiā in ca. aplica de co. di. j. sed q̄ diffe-
rentia sit inter stare z sedere pro huiusmodi declaratione vide ca.
j. vt clerici. de vi. z hon. cle. vbi dñs vt laici secus altare stare v' se-
dere non presumant. Sed quando corpus domini nostri iesu chri-
sti fuerit consecratum debent homines flexis genibus orare z non
surgere vsqz quo sacerdos cōmunicet z tandē debent surgere qñ
dñs. Ite missa est: quia tunc datur omnibus licentia abeundi vt su-
pra habitum est q̄ est valde notandū. Sed pro ampliori declarati-
one hui⁹ particule. Ite missa est: sciendū q̄ ite missa est nunq̄z dicit̄
nisi tpe quo cantatur Gloria in excelsis deo. Et gloria in excelsis deo
nunquā cantat̄ nisi quando dñs Te deū laudam⁹. Sed loco ite mis-
sa est quandoqz dñs: verbū patris hodie. zc. Vel aliud simile: vt in
die natalis domini nostri Iesu christi sed alio tempore semper di-
cit̄ benedicamus dño. sic propheta in ps. xxxij. benedicā domino
in omni tempore. glo. s. tam in tempore aduersitatis q̄z in tempore
prosperitatis. sic etiam Arist. ethi. j. ca. ij. in. fortunā. Cui⁹ ver-
ba sunt. Fortunamqz ferret optime ac per omnia omnino decen-
ter. hic enim vere bonus z quadrangulus sine vituperatione. Ex
quo inferitur q̄ vir bonus. prudens. discretus. felix. z beat⁹ fert for-
tunam prosperam z aduersam decēter: qz licet bona fortune adsint
z desint: semper se habet vt lignum quadratum vt taxill⁹: qui licet
cadat ex vno vel altero latere semper se habet bene z secure. Sz qz
diximus hic de missa. Sciendum q̄ missa est honor dei z sanctorū
salus viuorum z requies defunctorū. Ad missa enim dicitur eo qd̄ ce-
lestis missus ad consecrandū viuificum corpus adueniat. Sed no-
tandū q̄ fideles non debent recedere a missa vsqz quo detur eis li-
centia vt dictū est. s. dicendo. Ite missa est vel benedicamus dño:
vel aliquid simile. sic in ca. missas. de con. di. j. vbi dñs. Ad missas die

diſca ſclaribus totas audire ſpali ordine precipimus: ita vt ante benedictione ſacerdotis egredi popul' nō preſumat qđ ſi fecerit ab epifcopo publice confundat. Pro quo ſciendū qđ ſi mulieres ſpeculū ſuū amiſerint in quo facies ſuas inſpiciūt diligenter querūt vt curioſe tergant a puluere ⁊ a ſorde: ⁊ ſic multo ampli' ſpeculū interioris hominis debemus ⁊ inuenire ⁊ tergere ⁊ inſpicere vt in eoa totā fortitudinē nr̄am valeamus deprehendere. i. a nobis expellere: ⁊ ita per cognitioneſ noſtrā ad cognitionē dei peruenire ſic Auguſti. in libro de ſpū ⁊ anima. cap. liij. Sz pro ſpeculis mulierū de quibus. ſ. excubantiū in hoſtio tabernaculi. Sed ſi querat quomodo de ſpeculis mulierū labiū eneū fieri poteſt. Reſponſio dicendū qđ ſi aliquod tale ſpeculū eneū eſt valde politū ⁊ eſt nature ſpecularis vt. ſ. imaginis reddat / vel qđ iſta ſpectula de vitro erant: ſed erant in caſſata in ere: ſicut nunc in caſſantur in ligno. Sed alij dicunt qđ labium non eſſet de ſpeculis: ſed de ere tantū in cuius circuitu erant poſita ſpectula vt videret ſacerdos vultus ſui maculas abluendas Sed Abenazra dicit qđ mulieres excubantes in hoſtio tabernaculi erant mulieres deuote que derelicta ſeculi pompa: ſeipſas cū ſuis ornatib' dño obtulerūt. ſed Hieroni. ⁊ Abenazra dicunt iſtam litteram debere exponi de mulierib' orātibus ⁊ deuotis. Sed Raſa. dicit qđ debet exponi de mulierib' gignentib' dicens qđ quando Pharaon mandauerat maſculos hebreoz nouiter natos occidi viri abſtinebant a coytu. Mulieres aut vt prouocarent viros ad proliſ procreationem componebant vultus ſuos intuentes ad ſpectula: ⁊ ſic viri ad eas accedebant. ex quarū propagatione nata eſt tanta multitudo iſrael. ſic ep̄s abu. et ſic pondera ſpeculū in rubro qñ dñ ſacerdotū volentiū celebrare miſſam. Pro quo eſt notā dñ qđ dñ Ro. ij. Inuiſibilia dei per ea q̄ facta ſunt intellecta conſpiciūt. Et ſic dicit littera nr̄a. qđ ſacerdotes volentes celebrare debent habere coram ſe ſpeculū materiale: qđ materiale ſpeculū ſignificat ſpūale: quoniā ſicut mediante materiali ſpeculo poſſunt abſtrahi macule corporales. Ita mediante ſpeculo ſpirituali. ſ. contritione confeſſione ⁊ ſatiſſactione abſtrahent macule ſpūales. i. peccata mortalia q̄ maxima cū diligentia debemus fugere propter ratioes

supius allegatas qñ fuerūt aliqua tacta de pñdere peccati morta-
lis. sed p̄ ista materia de peccō nota q̄ ignis iferni z ignis purgato-
rij est vnus ignis numero sic. tho. iij. sen. di. l. z Bre. iij. dia. c. xlv.
p̄pterea qz dicimur sacerdotes multū debem⁹ conspicere signifi-
catus isti⁹ dictionis sacerdos ne mentiamur qm̄ mendaciū non so-
lū cōmittit̄ verbis: ver̄ ūetiā factis. sic in. ca. caueete fratres menda-
ciū. xxij. q. v. Cuius verba sunt. Caueete fratres mendaciū: qz oēs
qui amant mendaciū filij sūt diaboli. Non solū verbis falsis: sed
in simulatis operibus mendacium est. Mendaciū nanqz est xp̄ia-
nū se dicere: opera xp̄i nō facere. mendaciū est episcopū sacerdotē
vel clericū se profiteri: z contraria huic ordini operari. De hac ma-
teria loquitur magist̄ sen. li. iij. di. xxxviij. z ibi Tho. q̄ pro presēti re-
liquo. Et quia de materia speculi alibi dixim⁹: hic aliqua breuiter
dicemus: s; p̄ pñti licitū est vt sēp speculū cōscientie conspiciam⁹:
vt clerici dicamur. Et sic breuiter tria p̄stringaz. p̄mū dispositionē
volentū accedere ad tantū sacramentū. Scdm̄ quomodo sacerdo-
tes debem⁹ esse dediti reb⁹ spūalib⁹ z nō tpalib⁹. Tertū z si sacer-
dotes nō bene se habzāt circa fructus beneficiorz restitutioni obli-
gent. Quantū ad primū nota q̄ de⁹ hortat̄ oēs volentes accedere
ad tantū sacramentū ne indigne accedam⁹. sic. j. cori. xj. Qui man-
ducat z bibit indigne: iudiciū sibi manducat z bibit nō diiudicans
corp⁹ dñi. Et sic sanis. s. sanitate spūali sana est reflexio panis: qm̄
sic gutturi sano tpe famis: suavis est cibus panis z sic materia hui⁹
sacri tāgit̄ Jo. vj. Pro quo nota q̄ sic cib⁹ corpalis p̄dest corp̄i:
ita z meli⁹ tātū sacm̄ p̄dest aie exñti i charitate. z sic hoc sacz etiā
tāgit̄ a p̄pha i ps. lxxvij. z sic dic etiā q̄ sic iuuāt̄ corpa z sustētāt
mediātib⁹ cibis corpalis: meli⁹ sustētant̄ z cibāt̄ aie bene disposi-
te cibis spūalib⁹. i. sanguine xp̄i z ei⁹ carne. sic Job. vj. q̄ māducat
meā carnē z bibit̄ sāguinē meū: hēt vitā eternā. Et isto in loco d̄r.
Nūi māducaueritis carnē filij hoīs z biberitis ei⁹ sāguinē. non
habebitis vitā in vobis. S; aliqs posset dicere. Cōtra. infideles
z hoīs peccatores: nō accedūt ad tātū sacm̄ corp̄is xp̄i sed viuūt
Dicēdū q̄ est distinguēdū de vita: qm̄ alia vita est corpalis: z alia
spūalis. z alia eterna. Vita corpalis tādiu durat q̄z diu aia ē vnita

corpis: q̄ vita est p̄ncipiū quo viues viuit. S; Arist. dicit. ij. de aia
in. ca. q̄re primo. iij. c. vita viuētib⁹ est eē. S; vita spūalis est q̄z diu
aliquis est in charitate z tūc de⁹ dat esse ip̄i aie q̄ de⁹ est vita spūalis
ip̄i⁹ aie: qm̄ sicut aia dat esse corpi ita z meli⁹ z longe veri⁹ de⁹ dat
esse aie rōnali: sic actu. xvij. De⁹ est quo sum⁹ viuim⁹ z mouemur
pondera verbū sum⁹. Et sicut aia sepať a corpe ratione indisposi-
tionis corpis: qz humores sūt inadequati. i. improporcionati z in-
dispositi: ita de⁹ sepať ab aia: rōne cuiuscūqz peccati mortalis: qm̄
sicut mors corpalis est sepatio aie a corpore: ita mors spūalis est
separatio dei ab ip̄a aia. Sed vita eterna est quando aliquis dece-
dit in charitate. s. mediāte baptismo in paruulis z in adultis medi-
ante baptismo z cordis contritione. oris confessione. z operis satisfi-
sactione. Et sic ad argumētū dicēdū q̄ si infideles z peccatores vi-
uāt si nō cōicent. cōcedēdū est q̄ viuūt vita corporali vel naturali:
S; est negandū q̄ viuūt vita spūali. Et sic etiam posses dicere qd̄
mors ē triplex vt sup̄ dictū est. s. corpalis. spūalis. z eterna. Corpa-
lis est quando aia sepať a corpe. Spūalis qm̄ deus separatur ab
anima. rōne cuiuscūqz pcti mortalis. S; mors eterna est quādo
aliquis decedit cū aliquo pctō mortali. de qua Job. x. Libera me
dñe de morte etna. S; q̄ mors sit triplex. sic poteris probare
cū p̄pha in ps. xxiiij. vbi dī. mors pctōz pessima: s; in oī postero
ri intelligit suū p̄us vt in hac particula pessima subintelligit mala
z peior. z hoc sic mors corpalis mala ē. mors spūalis peior: s; mors
etna pessima ē. S; alibi dñs de⁹ hortat nos ad suscipiēdū xp̄m in
hoc sacro vt. s. sim⁹ sine pccō mortali. vt i ps. cxxvj. vbi dicit p̄pha.
Surgite postqz sederitis q̄ māducatis panē doloris. surgite ingt
a lecto egritudinis vanitatis sup̄bie q̄ māducatis. i. māducare intē
ditis panē doloris. i. corp⁹ xp̄i. Et dī panis doloris. qz sine doloris
cōtritiōe p̄cipi nō d̄z z ista sufficiāt quo ad p̄mū. Quātū ad scdm
d̄z. q̄ oēs sacerdotes debēt eē dediti spūalib⁹ z nō t̄palib⁹ qz xp̄s
redēptor n̄ dicebat eijciēdo emētes z vēdētes colūbas cū funiculo
dom⁹ mea dom⁹ ofonis vocabit. z ē dicere q̄ sacerdos bonus z de-
ditus reb⁹ spūalib⁹ dī dom⁹ dei. s; dedit⁹ reb⁹ t̄palib⁹ nō dicit do-
m⁹ dei s; spelūca latronū. i. pctōz vī diaboli s̄ quo satis dictū fuit su

pra: nec domus orationis dicitur: sed domus maledictionis: quoniam ut dicebat Augu. nemo potest conspicere simul celum et terram. sic Joan. viij. Nemo potest duobus dominis seruire. Et nota quod illa eiectionis Christi ementium et vendentium de templo significat quod boni sacerdotes. fideles et prudentes debent manere in ecclesia dei: et mali ut simoniaci et imperiti et alij huiusmodi deberent expelli: ne mentiantur. Sed mirandum est de multis archiepiscopis et episcopis quantam diligentiam adhibent circa custodiam alicuius fortalicij qui non adhibent tantam diligentiam circa custodiam multarum animarum: cum sit maxima differentia et per consequens maius periculum: sed ubi maius periculum vertitur: ibi cautius est agendum. sic in capi. ubi maius de ele. in. vj. Sed pro supradictis nota quod nec clerici vel monachi secularibus negotiis se immiscere debent. sic in ca. ij. ne cle. vel mo. Sed in contrarium est consuetudo clericorum nostri temporis: qui quicquid bene se intromittunt in rebus temporalibus quod est horridum. pro quo facit propheta in ps. xciiij. ubi dicit. Beatus homo quem tu erudieris domine: et de lege tua docueris eum. Sed sacerdotes ignari et cupidi quicquid favore rerum temporalium se intromittunt in causis beneficialibus quocumque modo et via possint: quod est tristandum: de quibus propheta in ps. lxxvij. Thesaurizant et ignorant cui congregent ea. Et sic complures sacerdotes decipiunt: cum sint patres pauperum et faciunt se patres diuitiarum rerum temporalium: et sic non faciunt ea ad quod tenent et obligant: et sic decipiunt quoniam sicut est patrum carnalium providere filiis carnalibus in temporalibus et spiritualibus: ita est sacerdotum providere pauperibus in temporalibus et spiritualibus. sic in ca. qm. xvj. q. j. et de ista materia deo duce aliquid dicitur. Sed pro dictis et dicendis vide capi. negotiatorem. lxxviii. di. ubi dicitur. Negotiatorem clericum ex inopem diuitem: et ex ignobili gloriosum quasi quasdam pestes fugit. Ex quo elicitur canoniste quod pestis sit fugienda. Et sic dicit christus redemptor noster. Filioli mei si aliqua persecutio fuerit in aliquo loco fugite de civitate in civitatem. Mat. x. et Ysa. dicebat in li. ethimo. quod pestis est morbus contagiosus qui corrupto uno animali faciliter ad alia transit. Et sic concluditur quod tam pestis corporalis quam spiritualis semper est fugienda: quia sicut corporalis corrumpit corpora: ita spiritualis

lis. i. peccatū mortale z consortium mali hominis animam sic pro
pheta. ps. xvij. cū sancto sanctus eris. zc. sed notandū qđ negotiū
dicitur tribus modis. primo quilibet actus secularis rerū vt in capi.
j. ne cle. vel mo. zc. secūdo modo dī negotiū seculare: iudiciū de re
bus secularib⁹ vbi dī qđ clericis non licet nisi inter clericos tantum
xj. q. j. ex his. tertio modo dī qđ sit inter seculares homines qđ etiā
non licet clericis nisi de his q̄ pertinet ad iudiciū ecclie puta de de
cimis. Sz qđ clerici operā debeāt dare reb⁹ spūalib⁹ sic Exo. xxx.
vbi dī faciesqz altare. zc. sic in ca. xij. q. j. vbi dī duo sunt genera
christianoz. est enī gen⁹ qđ mancipatū diuino officio z deditū con
tēplationi z orationi: ab omni strepitu temporalium cessare conuenit
vt sunt clerici z deo deuoti v3 conuersi. Cleros enī grece: latine
sors. inde huiusmodi hoīes vocantur clerici. i. sorte electi. Dēs enī
deus in suos elegit. hij nanqz sunt reges idest se z alios in virtuti
b⁹ regētes: z ita in deo regnū habent z hoc designat corona in ca
pite. Hanc coronaz habent ab institutione Romane ecclesie in si
gnū regni qđ in christo spectat. Ratio vero capitis est temporalium
omniū depositio. Illi enī victu z vestitu contenti: nullā inter se ha
bentes proprietatem: debent habere omnia cōmunia. Aliud vero
genus christianoz vt layci: laos enī grece latine popul⁹ licet his
temporalia possidere: sed non nisi ad vsum. Nihil miserius est qđ
propter nūmū: deū cōtemnere. Nihil felicius est qđ propter deū
mundū contemneret: his concessū est vxores ducere: causas agere:
terram colere: inter virū z vxorē iudicare causas agere: oblationes
sup altaria ponere: sic sēp decimas dare: z ita saluari poterūt. Quā
tū ad tertium dicendū qđ sic teneant vt in ca. j. di. xliij. vbi dī. Q̄ sa
cerdos de bonis ecclesie tibi permissū est viuere: sed non vt luxurie
ris: hoc etiā tenet archi. in ca. statutū. de rescriptis li. vj. hoc etiam
tenet dñicus xliij. di. in principio. sic etiā dñicus in cap. presenti de
officio ordinarij. li. vj. sic etiā Joan. de lignano. sic etiā abbas i cle.
gratie de rescriptis. sic abbas in cap. finali de pecu. cle. etiā de pro
prio patrimonio. sic etiā enri. scrutator vitatis in rubrica de cle. nō
re. z in plibus alij iuribus. Et sic videoz fortassis quod periculo
sum sit clericari.

Eo vtrū clericī teneātur ad restitutionē de fructibus
eccleie pceptis. s; male cōsūptis. Dicēdū q̄ p̄ ista ma
teria vtile esset te videre ep̄m abulē. sup mat. q. lxxiij
q̄ in hac materia subtiliter se habuit: inducēdo illā au
toritatē numeri. xvij. q̄n dedit deus decimas filiis Leui dicēdo
oēs decimas isrl̄ in possessionē deberi pro ministerio q̄n seruiūt in
tabernaculo federis. Et consequenter ecclesia dat illa bona vt pau
peres inde alant: qz ecclesia recipit bona: de elemosinis fidelium z
vult q̄ in illis expendant: maxime qz ecclesia cū sit a deo inst. tuta: est
optime ordinata z singule res sue sunt bene disposite. Fructus er
go suos ad bonū finē ordinat: qz ditari non est bonū: sed pertinet
ad auariciā. z etiā est occasio peccandi. j. ad *Thimo.* vj. Qui vo
lūt diuites fieri: incidunt in laqueū diaboli. Nō enī ecclesia intendit
quempiā ditare: sed solū dare sustentationē. Quod aut̄ aliud est ab
ecclesia nō est intentū: cū nec ip̄e res possesse sūt: nisi ad supplendā
indigentia n̄ra. Et inde vocant̄ vtilēs: qz ad vsum sunt: z maxime
competit christianis z potissime clericis. j. ad *Thimo.* vj. Est que
stus magnus pietas cū sufficientia. glo. i. lucrū n̄m nō est in hoc
q̄ congregemus multas diuitias. sed in hoc qd̄ habeamus suffici
entia pro necessarijs: z de reliquijs pietatē. i. elemosinā faciamus:
z subditur ibi causa. s. nihil enī in hunc mundū intulimus: nec au
ferre quid possumus. Habentes aut̄ alimenta z quibus tegamur
his contenti simus. Et sic pondera passum. s. qd̄ ecclesia non intē
dit clericis dare nisi necessaria. Si aut̄ aliqua supersuerint vult qd̄
illa expendantur in vsus pauperū: vt innuitur. xij. q. j. in ca. illi. et i
ca. res ecclesie. z in ca. nulli ep̄iscopoz. z in ca. si prenotū. clericī er
go tenentur expendere fructus ecclesie in pias causas ad quas ecc
lesia illos instituit. si aut̄ ecclesiastici in alios vsus expendant pec
cant. z tamen quia clericī effecti sūt domini fructuum licite acq̄
sitorū de beneficijs suis: si in alios vsus expēderint: etiā si sint tur
pes vsus transfertur dominiū sicut si darent de bonis patrimonia
libus peccant tamen mortaliter quia faciunt contra ecclesie institu
tionē z intentionem. Pro quo rogo pondera illam particulā mor

taliter. sed quia dominium transfertur non competit repetitio. sic in
glo. illius. c. qui habetis. xiiij. q. v. Sed pro supradicta materia vi-
de Tho. scda scbe. q. clxxxv. per totum. presertim ad septimum. sed vtrum
clerici teneantur omnia que sibi superfluum in elemosinas largiri.
Pro ista materia vide episcopum abulen. super Adat. iij. q. lxxxiiij
vbi recitat opiniones aliquorum dicendo. Aliqui dicunt quod sic: et quod
mortaliter peccant in non largendo: quia Luce tertio dicit super illo
verbo: qui habet duas tunicas det unam non habenti. dicit glo.
de duabus tunicis diuidendis datur preceptum eo quod si una diuida-
tur: nemo vestitur dimidia tunica: et nudus remaneret qui accipit
et qui dedit. Sed per largitionem unius tunice intelligitur ea que su-
perfluum ad necessitatem vite. vt patet in eadem glo. ergo dare sup-
flua est sub precepto: et per consequens qui non dat illa peccat mor-
taliter: quod a fortiori erit in clericis. Item quicunq; consumit quod
alium est: tenet ad restitutionem. bona aut clericorum: pauperum sunt. vt inui-
tur in glo. Hiero. sup Adiche. ergo tenebit a fortiori dare superflua
pauperibus. et sic non dando peccabit mortaliter. Sed per supradictis sciendum
quod liceat clerico expendere et quod dare teneat in elemosinam. Dicendum
est quod clericus potest habere bona patrimonialia vel alia vnde cumque licite ac-
quisita: et potest habere bona ecclesie vel obtenta ecclesie acquisita: quia ista licita
et honesta quia iuste acquisita. de primis bonis dicendum quod clericus habet
potestatem liberam et plenam in illis: quia est verus dominus et plenus dominus illorum
sic laicus bonorum suorum: et quantum ad hoc licitum est. scilicet clerico uti rebus su-
is sicut voluerit. et ex hac parte nullum est peccatum. potest tamen accidere peccatum et
inordinatum modo vel fine. scilicet ut intendit sine. vt si clericus ad luxuriam
dispenderit bona sua dando illa meretricibus. vel dando histrionibus ad
laudem humanam et propter delectationem ludorum suorum: nam talibus
donare peccatum est: et etiam laicis quia alicui talium non licet donare ex
hac causa vt ait Augu. sup Ioan. lxxxvi. di. vbi textus dicit. Do-
nare res suas histrionibus vicium est imane: non virtus. et scitis de ta-
libus quod sit frequens fama cum laude: quia laudatur peccator in deside-
rijs anime sue: et qui iniqua egerit benedicetur. et etiam in cap. qui vena-
toribus de modo p[er]z: vt si per superabundantiam vel defectum bona
sua distribuatur: nam distributio bonorum pertinet ad virtutem libertatis.

ethi. iiii. consistit tamen omnis virtus in medio & corrumpitur per
super abundantiam & defectum ethi. ij. & ideo dando magis quaz
oportet vel expendendo magis qz decet peccatum est: etiā per de-
fectū est peccatū v. n. non erogat quantū tenetur: & istis modis etiā
laicus peccat expendendo bona patrimonialia vel acquisita pro-
prijs laboribus: quia nulla res est in qua liceat homini agere con-
tra virtutem: & ideo cuiusqz licet expēdere bona que possidet in a-
ste & sic per consequens ad virtutem pertinet cuiusqz sic expēdē-
do & quecunqz egerit qz si egerit aliqua contra virtutes peccat: ve-
rum est tamen qd clericus magis peccat etiam expendendo propriū
patrimonium qd laicus cū teneat esse in maiori gradu virtutis qd lai-
cus. Sed pro ista materia vide tho. sciba sede. q. clxxxv. ad septimū
& qz parum supra fit mentio illius auctoritatis lu. xiiij. qui non ha-
bet gladium vendat tunicas & emat eū. gladium. i. spirituales qui
est verbū domini: de quo ephe. vj. gladius spūs. zc. Utē per gladiū
pōt intelligi passio martirij. sic luce. ij. tuā ipsius animā pertransi-
bit gladius. Dicit ergo cuilibet vt emat gladiū. glo. i. omnia ex-
ponat pro audiendo verbum dei. Cuilibet etiam dī vt vendat tu-
nicam glo. i. carnē propriā: que est tunica anime: martirio expona-
tur: & ita coronā martirij sibi emat. Sed omnes sacerdotes & reli-
giosi deberent notare illam auctoritatē ad gala. vj. que docet ne se
immisceant rebus temporalibus vel secularibus negotijs q̄ aucto-
ritas talis est. Ad ibi absit gloriari nisi in cruce domini nri ihu xpi
p̄ quē mihi mundus crucifixus est & ego mundo. glo. f. vt non eum
teneam. quia nec ego aliquid cupio nec ipse mundus suum aliqd
in me cognoscit: sicut dñs ait. venit princeps mundi huius & in me
non habet quicq̄. Est enī sensus: mundi concupiscentie non ha-
bent in me dominium. nec mundus se iam mihi ingerit: quia ego cō-
tra eum sū fortis: qz si homo sit datus mundo & mundus eum qua-
si vinus concupiscit et quo clarius elicietur pro multis. qd si homi-
nes sequantur mundū: mundus tanq̄ res viua insequit eos: quod
est valde notandū presertim pro sacerdotibus. Sed pro dictis & di-
cendis nota qd omnes sacerdotes & omnes religiosi tam diuites qd
pauperes debemus considerare qd mors quandoqz adueniet: & si

*faltante 15 opas, q se hallan en el orno
de la misma edicion de Salam. ca. 1500*

Ma
cto
cum